

**Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) olulisemate lahendite
kokkuvõtted¹ süstematiseeritult**
inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK või konventsioon) ja
protokollide artiklite lõikes

2013. aastal

Seis: 19.12.2013

Sisukord

EIK Eesti lahendid 2013	3
Andreyev vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 7. protokoll art 1 lg 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud), kaebus nr 42987/09, 22.01.2013	3
Parfjonov vs. Eesti – ühepoolse deklaratsiooni kinnitamine ja menetluse lõpetamine: art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsele) ning vastuvõetamatu: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 1. protokoll art 1 (vara kaitse), kaebus nr 6905/09, 29.01.2013.....	4
Korobov jt v Eesti – rikkumine: art 3 (piinamise keeld) ja vastuvõetamatu: art 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusel), kaebus nr 10195/08, 28.03.2013	4
EIK tegi 28. märtsil 2013 otsuse kohtuasjas <i>Korobov jt vs. Eesti</i> , milles tuvastas artikli 3 (piinamise keeld) rikkumise ja tunnistas kaebuse artikli 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusel) osas vastuvõetamatuks.	4
Mets vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 38967/10, 07.05.2013	6
Martin vs. Eesti – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 35985/09, 30.05.2013.....	7
Streltsov vs Eesti – kokkuleppe kinnitamine, kaebus nr 25662/10, 02.07.2013.....	8
Vronchenko vs Eesti – rikkumine: art 6 lg 1 (õiglane kohtumenetlus) ja art 6 lg 3 p d (tunnistajate küsitlemise õigus), kaebus nr 59632/09, 18.07.2013.....	9
Delfi vs. Eesti – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 64569/09, 10.10.2013.....	10
Rosin vs. Eesti – rikkumine: art 6 lg 1 (õiglane kohtumenetlus) ja art 6 lg 3 p d (tunnistajate küsitlemise õigus), kaebus nr 26540/08, 19.12.2013.....	11
Tunis vs. Eesti – rikkumine: art 3 (alandav kohtlemine), kaebus nr 429/12, 19.12.2013	13
Artikkel 3 – Piinamise keelamine	14
Torreggiani jt vs. Itaalia – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), kaebus nr 43517/09, 08.01.2013.....	14

¹ Kõik kokkuvõtted on vahendatud välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo abil. EIK lahendeid on võimalik leida EIK ametliku otsingumootori HUDOC abil, mis asub aadressil <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>. Täispikad lahendid on avaldatud inglise või prantsuse keeles.

H. ja B. vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 3 (piinamise keeld), kaebused nr 70073/10 ja 44539/11, 09.04.2013	14
Vinter jt vs. Ühendkuningriik – rikkumine: art 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld), kaebused nr 66069/09, 130/10 ja 3896/10, 09.07.2013	15
Artikkel 7 – Karistamine seaduse alusel	16
Maktouf ja Damjanović vs. Bosnia ja Hertsegovina – rikkumine: art 7 (karistamine seaduse alusel), kaebused nr 2312/08 ja 34179/08, 18.07.2013	16
Artikkel 8 – Õigus era- ja perekonnaelu austamisele	17
X. jt vs. Austria – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 19010/07, 19.02.2013	17
X. vs. Läti – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 27853/09, 26.11.2013	18
Artikkel 9 – Mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus	19
Eweida jt vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus) ja art 14 (diskrimineerimise keelamine) ning rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus), kaebus nr 48420/10 jt, 15.01.2013	19
Artikkel 10 – Sõnavabadus	20
Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 48876/08, 22.04.2013	20
Perincek vs. Šveits – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 27510/08, 17.12.2013	21
Artikkel 14 – Diskrimineerimise keeld	22
Eweida jt vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus) ja art 14 (diskrimineerimise keelamine) ning rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus), kaebus nr 48420/10 jt, 15.01.2013	22
X. jt vs. Austria – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 19010/07, 19.02.2013	23
1. protokoll artikkel 3 – Õigus vabadele valimistele	24
Anchugov ja Gladkov vs. Venemaa – rikkumine: 1. protokolli art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 11157/04, 04.07.2013	24
Söyler vs. Türgi – rikkumine: 1. protokolli art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 294411/07, 17.09.2013	25

EIK Eesti lahendid 2013

Eesti kohta tehtud EIK lahendid on avaldatud eesti keeles välisministeeriumi kodulehel <http://www.vm.ee/?q=en/node/9121> ja Riigi Teatajas <https://www.riigiteataja.ee/viitedLeht.html?id=3>.

Andreyev vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 7. protokolli art 1 lg 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud), kaebus nr 42987/09, 22.01.2013

22. jaanuaril 2013 tunnistas EIK kohtuasjas Andreyev vs. Eesti (kaebus nr 42987/09) esitatud kaebuse vastuvõetamatuks.

Tegu oli Venemaa Föderatsiooni kodaniku Sergei Andreyevi (*kaebaja*) teise kaebusega EIKi. 22. novembril 2011 asus EIK asjas Andreyev vs. Eesti (kaebus nr 48132/07) seisukohale, et kaebaja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (*konventsioon*) artikli 6 lõikega 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) kaitstud õigust on rikutud sellega, et kaebajal ei olnud oma kriminaalasja arutamise raames juurdepääsu Riigikohtule, kuna talle määratud advokaat ei esitanud Riigikohtule tähtaegselt kassatsiooni.

Oma teises kaebuses leidis kaebaja, et kriminaalkorras süüdimõistmise järgselt 24. oktoobril 2007 tema pikaajalise elaniku elamisloa kehtetuks tunnistamine on vastuolus konventsiooni artikliga 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja konventsiooni 7. protokolli artikli 1 lõikega 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud).

EIK tunnistas teise kaebuse vastuvõetamatuks, kuna nõustus, et 22. novembri 2011 EIK otsuse järgselt olid Eesti ametivõimud olukorra ise heastanud ning kaebaja ei olnud enam võimaliku rikkumise ohver. EIK pidas piisavaks heastamiseks kolme asjaolu. Esiteks oli Viru Maakohus 21. veebruari 2012 määrusega kinnitanud, et kaebaja kriminaalasjas süüdimõistmisel põhjendatud kohtuotsusesse lisakaristusena märgitud väljasaatmine ei ole kehtiv (asjaolu, mida tal ei olnud võimalik olnud Riigikohtus vaidlustada). Teiseks oli Riigikohus oma 20. juuni 2012 otsusega tunnistanud kehtetuks kaebaja elamisloa kehtetuks tunnistamise. Ning kolmandaks oli ka Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) omakorda tunnistanud 20. juunil 2012 elamisloa kehtetuks tunnistamise kehtetuks. EIK leidis, et nende otsustega oli kaebaja residendistaatus taastatud ning ta ei saa enam väita, et ta oleks artikli 8 või 7. protokolli artikli 1 rikkumise ohver.

Lisaks leidis EIK, et kaebaja muud kaebused (konventsiooni artikli 6 lõike 1 ja lõike 3 punktide c ja d, artikli 13, 4. protokolli artikli 2 ja 12. protokolli artikli 1 peale) on põhjendamatud ja tuleb tunnistada vastuvõetamatuks.

Antud asjas algatas PPA 5. juulil 2012 uuesti kaebaja elamisloa kehtetuks tunnistamise menetluse samal alusel – tulenevalt isiku süüdimõistmisest 2006. aastal – ning 29. augustil 2012 tunnistas PPA kaebaja elamisloa uuesti kehtetuks.

EIK on oma 22. jaanuari 2013 otsuses sellele ka viidanud. EIK on küll nõustunud valitsusega, et tegemist on uue haldusaktiga, mis on riigisiselt vaidlustatav ja mille suhtes tuleb esmalt ammendada riigisiseseid õiguskaitsevahendid, ent on lisanud, et kui kaebaja on need meetmed ammendanud, võib ta vajadusel esitada EIKi uue kaebuse.

Parfjonov vs. Eesti – ühepoolse deklaratsiooni kinnitamine ja menetluse lõpetamine: art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsele) ning vastuvõetamatu: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 1. protokolli art 1 (vara kaitse), kaebus nr 6905/09, 29.01.2013

29. jaanuaril 2013 tegi EIK otsuse kohtuasjas *Parfjonov vs. Eesti* (kaebus nr 6905/09), kinnitades valitsuse esitatud ühepoolse deklaratsiooni, mille kohaselt kohustub valitsus tasuma kaebajale 2000 eurot kaebaja tsiviilkohtumenetluse ebamõistliku kestuse eest (menetlus kestis ligi 10 aastat).

Vladimir Parfjonov kaebas EIKi, et tsiviilkohtumenetlus, mis oli seotud eluruumi erastamise taotlusega, oli ebamõistlikult pikk, kestes Kohtla-Järve Linnakohtus, Ida-Viru Maakohtus, Viru Ringkonnakohtus, Tartu Ringkonnakohtus ja Riigikohtus kahel ringil lõpuks kokku ligi 10 aastat (maist 2001 veebruarini 2011).

EIK tegi kaebuse valitsusele edastamisel ettepaneku lahendada kaebus sõbraliku kokkuleppega, mille kohaselt maksaks valitsus kaebajale 2000 eurot, mis kataks igasuguse varalise ja mittevaralise kahju, samuti muud kulud.

Valitsus nõustus EIK pakutud sõbraliku kokkuleppega detsembris 2010. Kuna kaebaja sõbraliku kokkuleppega ei nõustunud, esitas valitsus veebruaris 2011 ühepoolse deklaratsiooni. Siiski ei võtnud EIK nimetatud ühepoolse deklaratsiooni suhtes mingit seisukohta ja edastas juunis 2012 valitsusele hoopis kaebaja kahjunõuded.

Valitsus esitas seejärel juulis 2012 uue täpsustatud ühepoolse deklaratsiooni, milles pakuti uuesti hüvitisena 2000 eurot ja selgitati Eestis viimase pooleteise aasta jooksul menetluse pikkuse ennetamiseks kehtestatud õiguskaitsevahendeid (menetluse kiirendamise võimalused) ja kahju heastamist puudutavat uut kohtupraktikat (kahjunõuete halduskohtule esitamise võimalikkus). Valitsus soovis nende täpsustustega tõendada, et konventsiooni artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsele) rikkumist ei esine, seega tuleks deklaratsioon vastu võtta ja menetlus lõpetada. Kaebaja valitsuse ettepanekuga ei nõustunud.

Siiski otsustas EIK 29. jaanuaril 2013 võtta valitsuse ühepoolse deklaratsiooni vastu ja lõpetada kaebuse arutamine. EIK kustutas kaebuse konventsiooni artikli 37 lg 1 punkt c ja artikli 37 lg 2 alusel kohtuasjade nimistust, kinnitades, et kaebuse edasine arutamine, mida kaebaja soovis, ei ole põhjendatud.

Kuigi EIK on otsuses viidanud varem Eesti suhtes menetluse ebamõistliku kestusega seotud rikkumiste tuvastamisele (*Treial vs. Eesti*, 2. detsembri 2003 otsus, *Shchiglitsov vs. Eesti*, 18. jaanuari 2007 otsus, *Saarekallas vs. Eesti*, 8. novembri 2007 otsus, *Missenjov vs. Eesti*, 29. jaanuari 2009 otsus ja *Raudsepp vs. Eesti*, 8. novembri 2011 otsus), on EIK võtnud arvesse valitsuse ühepoolses deklaratsioonis nimetatud kohtupraktika arenguid ning on asunud seisukohale, et kaebuse läbivaatamise jätkamine ei ole inimõiguste kaitseks vajalik.

Lisaks tunnistas EIK vastuvõetamatuks kaebaja muud kaebused konventsiooni artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 1. protokolli artikli 1 (vara kaitse) peale, leides, et need on selgelt põhjendamatud.

Korobov jt v Eesti – rikkumine: art 3 (piinamise keeld) ja vastuvõetamatu: art 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse), kaebus nr 10195/08, 28.03.2013

EIK tegi 28. märtsil 2013 otsuse kohtuasjas *Korobov jt vs. Eesti*, milles tuvastas artikli 3 (piinamise keeld) rikkumise ja tunnistas kaebuse artikli 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse) osas vastuvõetamatuks.

Ühte menetlusse on ühendatud seitsme kaebaja kaebused, kõik kaebajad olid 27.04. või 28.04.2007 ööl (nn pronksiöö) politsei poolt kinni peetud. Hiljem esitasid nad eraldi avaldused politsei suhtes kriminaalmenetluse alustamiseks. Ühegi avalduse alusel kriminaalmenetlust ei alustatud ja lõpliku kohtuastmena otsused teinud Tallinna Ringkonnakohus kriminaalmenetluse alustamatajätmise peale esitatud kaebusi ei rahuldanud. EIKi esitatud kaebused olid seotud konventsiooni artiklite 3 (ebainimlik ja alandav kohtlemine), 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusele), 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja 14 (diskrimineerimise keeld) väidetava rikkumisega.

EIK otsustas 28. märtsi 2013 otsuses nelja kaebaja võimaliku väärkohtlemise ja riigivõimude poolse uurimiskohustuse täitmise üle; samuti kõigi kaebajate kinnipidamise üle osas, kas kaebajatelt vabaduse võtmisel oli seaduslik ja konventsiooniga kooskõlas olev alus ning kas kaebajatel oli tõhus õiguskaitsevahend konventsiooni artikli 5 lõikes 5 sätestatud hüvitise nõudmiseks lõike 1 rikkumise korral.

Artikli 3 alusel esitatud kaebustes tuvastas EIK ühe sisulise rikkumise ja nelja kaebaja suhtes protseduurilise, st uurimiskohustuse täitmatajätmise rikkumise.

Kohus selgitas esmalt väljakujunenud kohtupraktikat, et piinamise, ebainimliku või alandava kohtlemise ja karistamise keeld on absoluutne, olenemata ohvri enda käitumisest. Et olla artikli 3 alusel kaitstav, peab väärkohtlemine ületama minimaalse tõsidusastme. „Minimaalse“ tõlgendamine sõltub kohtuasja asjaoludest, kohtlemise ajalisest kestusest, selle füüsilistest ja vaimsetest mõjudest ja mõnel juhul ohvri soost, vanusest ja tervislikust seisundist. Isiku suhtes, kellelt on võetud vabadus, on füüsilise jõu kasutamine, mis ei ole selgelt vajalik tema enda käitumise tõttu, inimväärkust alandav ja rikub üldjuhul artikliga 3 kaitstud õigust. Edasi selgitas kohus, et väärkohtlemist tuleb tõendada. Selleks on kohtupraktikas välja kujunenud „väljaspool mõistlikku kahtlust“ standard. Kohus on selgitanud, et väärkohtlemine võib olla tõendatud, kui samaaegselt eksisteerivad piisavalt tugevad, selged ja üksteisega kooskõlas olevad järeldused või ümberlukkamata faktieeldused.

Konkreetsete kaebajate kaebuste kohta leidis EIK, et arvesse tuleb võtta pretsedenditult massirahutuste olukorda ning seda, et see erineb mis tahes muust tavalisest kinnipidamisel vigastuste tekitamise olukorrast. Kuigi antud juhul oli vaidlustatud kahju tekitamine võimuesindajate poolt, leidis EIK, et kaebajad on suutnud esitada piisavaid tõendeid, et vigastused olid politsei tegevuse tagajärg. Samas esitati osa tõendeid alles EIKi, aga mitte riigisiselele kohtutele, mistõttu ei ole riigi kohtud saanud neid hinnata. Teisalt tõi EIK välja, et riik ise ei ole midagi tõendite (nt tunnistajate ütluste) saamiseks teinud.

EIK hindas iga nelja kaebaja vigastusi eraldi ning leidis, et kaebaja Petrovi suhtes oli kasutatud ülemäärast jõudu, mistõttu on konventsiooni artiklit 3 rikutud. EIK mõistis Petrovile mittevaralise kahjuna 14 000 eurot. Korobovi, Mihhaidarovi ja Zatvornitski suhtes leidis EIK, et artikli 3 sisulist rikkumist ei ole. Samas leidis EIK, et rikutud on uurimiskohustust artikli 3 alusel, kuna pelgalt sedastamisega, et eelnimetatud nelja kaebajate väited ei ole tõendatud, ei viinud riigiasutused kaebajate suhtes läbi tõhusat ja sõltumatut uurimist nagu nõutud artikli 3 protseduurilisest aspektist. EIK mõistis artikli 3 protseduurilise aspekti rikkumise eest Korobovile, Mihhaidarovile ja Zatvornitskile igaühele 11 000 eurot.

Artikli 5 lõike 1 alusel esitatud kaebuste osas nõustus EIK valitsuse esialgse vastuväitega, et need on vastuvõetamatud, kuna ükski seitsmest kaebaja ei ole ammendanud artikli 5 lõike 1 osas (kinnipidamise seaduslikkus) riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. EIK rõhutas, et kui esineb kahtlus õiguskaitsevahendi tõhususes, siis tuleb seda proovida. Edasi selgitas EIK tõendamiskoormist. Valitsus peab selgitama õiguskaitsevahendi kättesaadavust ja tõhusust, seejärel peab kaebaja juhul, kui ta ei ole vastavat vahendit kasutanud, tõendama, et see ei oleks olnud tema asjas tõhus. Konkreetse olukorra kohta rõhutas EIK, et tegemist oli suure

politseioperatsiooniga, mille eesmärk oli saada mitmepäevased massirahutused kontrolli alla. Sellist politseioperatsiooni ei saa mingil juhul pidada meelevaldseks jõukasutuseks või kriminaalkorras karistatavaks vabaduse võtmiseks. Seetõttu ei nõustunud EIK kaebajatega, et kriminaalasjade alustamine politsei suhtes oleks olnud kohane õiguskaitsevahend. Vastupidi, EIK nõustus valitsusega, et sellistel asjaoludel – politseioperatsioon riikliku julgeoleku, turvalisuse ja kuriteoennetuse eesmärgil – oleks tulnud kaebused esitada kas halduskohtumenetluses või väärteo- ja kriminaalmenetluses kaebuste esitamisega nende isikute puhul, kelle suhtes vastavad menetlused alustati. Kuna kaebajad kohaseid kaebusi ei esitanud, siis ei ole nad riigisiseseid õiguskaitsevahendeid ammendanud. EIK rõhutas lisaks ka seda, et ei ole mingit alust kahelda selles, et kõnealusel ajal oleksid Eesti kohtud neid kaebusi arutanud sõltumatult ja erapooletult.

Artikli 5 lõike 5 kohta leidis EIK, et kuna artikli 5 lõike 1 rikkumist ei ole tuvastatud, siis ei ole hüvitise maksmist nõudev artikkel antud asjas kohaldatav.

Eestil on aega kolm kuud kaaluda, kas taotleda asja edastamist EIK 17-liikmelisele suurkojale.

14. septembril 2010 tegi EIK samas asjas osaotsuse, milles tunnistas suure hulga kaebusi vastuvõetamatuks. EIK leidis, et kaebajate kaebused artikli 6 lg 2 (süütuse presumpatsioon) ja lg 3 (kaitseõigus jm) ning 14 (diskrimineerimine) alusel ei ole põhjendatud ja tuleb tunnistada vastuvõetamatuks. EIK kinnitas, et etnilisel alusel diskrimineerimist ei ole olnud. Samuti leidis EIK osaotsuses, et kolme kaebaja kaebused artikli 3 alusel olid selgelt põhjendamatud. Kõikide kaebajate kaebused artikli 5 lõike 2 (teatamine kinnipidamise põhjustest) väidetava rikkumise kohta tunnistas EIK samuti vastuvõetamatuks.

Mets vs. Eesti – vastuvõetamatu: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja art 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile), kaebus nr 38967/10, 07.05.2013

EIK 7-liikmeline koda tunnistas 7. mail 2013 kohtuasjas Mets vs. Eesti esitatud kaebuse vastuvõetamatuks.

Kaebaja kaebas konventsiooni artikli 6 alusel, et tema suhtes 7 aastat ja 3 kuud kestnud kriminaalmenetlus, milles ta mõisteti lõppastmes õigeks, oli ebamõistlikult pikk, ning artikli 13 alusel, et puudub tõhus õiguskaitsevahend rikkumise Eesti-siseseks heastamiseks.

Kaebusele vastamisel selgus valitsusele, et tegelikult oli kaebaja esitanud samaaegselt Eestis halduskohtusse nõude kriminaalmenetlusega tekitatud varalise kahju hüvitamiseks ning hiljem täiendanud oma kaebust mittevaralise kahju nõudega. Valitsus leidis, et kaebus on vastuvõetamatu: esiteks seetõttu, et kaebaja oli kuritarvitanud kaebeõigust, kuna ei teavitanud EIKi siseriiklikust samasisulisest menetlusest, vaid väitis, et riigisisest õiguskaitsevahendit ei eksisteeri. Ka oli kaebaja Eestiseses menetluses rikkunud konventsiooni artikli 39 lõikes 2 sätestatud konfidentsiaalsuskohustust (sõbraliku kokkuleppe menetlus on konfidentsiaalne). Lõpuks leidis valitsus, et kuna kaebajal oli riigisisesele võimalus oma õigusi kaitsta ja kuna halduskohus oli talle mittevaralise kahju eest mõistnud hüvitise, siis on kaebaja kaotanud EIKis ohvri staatuse.

EIK leidis, et hinnata ei ole vaja kaebeõiguse kuritarvitamist ja konfidentsiaalsuskeelu rikkumist, kuna kaebus on igal juhul vastuvõetamatu. EIK asus seisukohale, et Tartu Halduskohus oli 30. novembri 2012 otsuses, millega mõisteti kaebajale mittevaralise kahjuna 1800 eurot, tunnistanud, et menetlus oli ebamõistlikult pikk. EIK ei nõustunud kaebaja väitega, et 1800 eurot on liiga väike hüvitis. EIK kiitis heaks olukorra, kus riik mõistab kahju hüvitamiseks välja EIK-i poolt välja mõistetud summadest küll väiksemaid summasid, aga kui

need ei ole ebamõistlikud ja kui otsused (olles kooskõlas õigustraditsiooni ja elatustasemega selles riigis) tehakse kiiresti, need on põhjendatud ja kui need täidetakse viivitamata. Selles asjas leidis EIK, et 1800 eurot on põhimõtteliselt samal tasemel kui EIKi poolt võrreldava viivituse eest mõistetavad summad. Lisaks leidis EIK, et kahju hüvitamise menetlus, mis kestis esimeses kohtuastmes 1,5 aastat - mittevaralise kahju nõuet arutati vaid 8 kuud -, ei olnud ülemääraselt pikk. Niisiis asus EIK artikli 6 alusel esitatud kaebuse osas seisukohale, et kaebaja on kaotanud ohvri staatuse ning kaebus on selles osas vastuvõetamatu.

Artikli 13 alusel esitatud kaebuse kohta leidis EIK, et kuna kaebajale mõisteti halduskohtu poolt hüvitis, siis järelikult tal oli tõhus õiguskaitsevahend. Seetõttu tunnistas EIK selle kaebuse samuti vastuvõetamatuks. Samas rõhutas EIK, et kuigi juba 22. märtsil 2011 tunnistas Riigikohus kohtuasjas nr 3-3-1-85-09 riigivastutuse seaduse põhiseadusega vastuolus olevaks osas, mis ei näe ette ebamõistlikult pika kohtueelse kriminaalmenetlusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist, siis ei ole Eesti seadusi siiani muudetud. EIK mõõnis, et Eesti kohtud on loonud vastava praktika, ent leidis, et konkreetse seadusliku aluse loomine aitaks kaasa õiguskindluse loomisele.

Kaebaja muud kaebused - mida sisuliselt ei hinnatud - tunnistas EIK samuti vastuvõetamatuks. Otsus on lõplik.

Martin vs. Eesti – rikkumine: art 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kaebus nr 35985/09, 30.05.2013

EIK tegi 30. mail 2013 otsuse asjas Martin vs Eesti, leides, et Eesti on kaebaja suhtes rikkunud konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti c. Konventsiooni artikli 6 lõike 2 ning artiklite 13 ja 17 alusel esitatud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

Kaebaja esitas kaebuse Eesti Vabariigi vastu seoses konventsiooni artikli 6 lõike 1 ja artikli 6 lõike 3 punkti c väidetava rikkumisega Eesti riigi poolt. Kaebuses vaidlustati asjaolu, et kaebajale algselt vanemate poolt palgatud lepinguline kaitsja ei saanud kaebajaga suhelda ning et kaebajale määrati selle asemel kaitsja(d) riigi õigusabi korras. Kohtueelses menetluses kuulati kaebaja kahel korral üle ilma kaitsja juuresolekuta ning ta tunnistas ennast siis süüdi. Kaebaja väitis, et hiljem võeti neid ütlusi tema süüdimõistmisel arvesse.

EIK viitas väljakujunenud kohtupraktikale, mille kohaselt EIK peab kaitsjaõiguse tagamist kriminaalmenetluse algstaadiumis väga oluliseks, kuna see on menetluslik tagatis enesesüüstamise ning selle vastu, et tõendeid ei saadaks süüdistatava tahte vastaselt jõu või sunniga. Antud asjas märkis EIK, et poolte vahel puudub vaidlus, et algne (vanemate valitud) lepinguline kaitsja Järve ei saanud kaebajaga alates teatud hetkest kohtuda. Valitsuse sõnul toimus see kaebaja soovil, kuna samas kaitsja kaitses ka teisi süüdistatavaid; kaebaja kaebuse kohaselt sunniti teda kaitsjat vahetama.

EIK on otsuses toonud välja nii valitsuse kui kaebaja esitatud informatsiooni ja asunud seisukohale, et kaitsja Järvega lepingu lõpetamise asjaolud ei ole selged ega täiesti arusaadavad. EIK tõi välja vastuolulised asjaolud. Miks lõpetas kaebaja kaitsjaga lepingu esmaspäeval, kui eelnenud reedel oli kokku lepitud, et esmaspäeval kohtutakse? Kaebaja esitas kaks loobumisavaldust, kuid kaitsja Järvet nendest ei teavitatud ning tal ei olnud võimalik kindlaks teha, kas loobumine oli toimunud kaebaja soovil. EIK mõõnis, et kuigi puuduvad tõendid, et kaebajat oleks sunnitud kaitsja Järve teenustest loobuma, on ikkagi kahtlus, et mingi ametnikepoolne suhtlus kaebajaga sel teemal pidi olema toimunud. Lisaks leidis EIK, et on arusaamatu, miks juhul, kui leiti, et kaitsja Järvel on huvide konflikt esindades kolme süüdistatavat, ei algatatud kriminaalmenetluse seadustiku § 54 ja § 55 alusel

vastavat taandamismenetlust, milles kaitsja oleks saanud esitada oma vastuväited ja teha kindlaks, et kaebajat ei olnud kaitsjavahetuseks sunnitud. Sellisel juhul oleksid erinevad seisukohad olnud dokumenteeritud. EIK leidis, et käesoleval juhul on kahtlus kaebaja kaitseõiguse ja vabaduse ennast mitte süüdi tunnistada rikkumises. Samuti tõi EIK välja, et riigi õigusabi korras määratud kaitsja määras uurija, mitte Eesti Advokatuur. EIKis tekitas kahtlusi uurimise kiirus - kõnealusel kaitsjast loobumise päeval alustati kaebaja ülekuulamisega hommikul kell 08.05 ja sellele järgnes ütluste seostamine sündmuskoha olustikuga terve päeva vältel kuni keskööni. Selle taustal ei olnud EIK arvates liiast rääkida uurijate survest.

Edasi on EIK märkinud, et kaebaja oli väidetava kuriteo toimepanemise ajal 17-aastane ning et EIK väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb alaealiste kurjategijate puhul nende õiguste tagamist äärmiselt täpselt silmas pidada, kuna nad on abitumas seisundis. Kuigi kaebaja oli saanud 18-aastaseks mõned kuud enne kinnipidamist, leidis EIK, et täisealiseks saamine ei tähenda, et automaatselt kaob alaealistele tagatud eriline kaitse. Seda kinnitab ka Eesti enda kriminaalmenetluse seadustik, mille kohaselt on kaitsja osalemine kriminaalmenetluses kohustuslik siis, kui isik on teo alaealisena toime pannud.

Eelnevate asjaolude koosmõju - kaitsja taandamiseks kohase menetluse läbiviimata jätmine, milles oleks hinnatud huvide konflikti (selle asemel kaebajaga mitteametlik suhtlemine), kaebaja noorus ja tema ebastabiilsus (kaebaja suhtes viidi läbi kaks ekspertiisi), samuti süüdistuse raskus (mõrv) - annab alust leida, et kaebaja õigust valida endale kaitsja oli rikutud, sest lepingulisest kaitsjast loobumise soov nendel asjaoludel ei tundu tõepärane.

EIK tõi välja, et artikli 6 puhul on tema ülesanne hinnata kogu menetluse õiglust. Puudub vaidlus, et maakohus võttis süüdimõistva otsuse tegemisel arvesse kaebaja kaitseõigust rikkudes (ilma kaitsjata) antud ütlusi. Kuigi ringkonnakohus välistas need tõendid, leidis ta siiski, et muud tõendid - ja üldteadmised - annavad alust kaebaja süüdimõistmiseks. Üldteadmiste all võeti arvesse kaebajapoolset enda süüditunnistamist menetluse algstaadiumis. EIK leidis, et seega oli ringkonnakohus küll tunnistanud kaitseõiguse rikkumist, kuid ei olnud seda täielikult heastanud.

EIK asus seisukohale, et Eesti on rikkunud kaebaja suhtes konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti c. Muud artikli 6 lõigete 1 - 3, artiklite 13 ja 17 alusel esitatud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

EIK mõistis kaebajale mittevaralise kahjuna 4500 eurot ja kohtukulude katteks 2821,54 eurot (EIK mõistis välja siseriiklikus kriminaalmenetluses kantud kohtukulud osas, milles riigisisese menetluses oli püütud ennetada või heastada konventsiooni rikkumist, ning tõlkekulu). Lisaks märkis EIK, et kui isik on mõistetud süüdi menetluses, mis ei vastanud konventsiooni nõuetele, on sobivaimaks heastamiseetmeks kohtuasja uuesti läbivaatamine.

Otsus jõustub 3 kuud pärast tegemist, kui pooled ei ole taotlenud asja suurkojale üleandmist. Otsus tuleb täita 3 kuu jooksul otsuse jõustumisest.

Streltsov vs Eesti – kokkuleppe kinnitamine, kaebus nr 25662/10, 02.07.2013

EIK kinnitas 2. juulil 2013 otsusega kohtuasjas Streltsov vs. Eesti kaebaja ja valitsuse vahel sõlmitud sõbraliku kokkuleppe, mille kohaselt kohustub valitsus tasuma kaebajale 5000 eurot ja kustutas nimetatud kaebuse kohtuasjade nimistust.

Nimetatud summa maksmisega hüvitatakse kogu Aleksander Streltsovile (kaebaja) Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (konventsioon) artikli 6 lõike 1 ja lõike 3

punktide a, b, c ja d (õiglase kohtumenetluse erinevad aspektid) väidetava rikkumisega Eesti riigi poolt tekitatud varaline ja mittevaraline kahju, samuti kulud. Hüvitise maksmisega on nimetatud kohtuasi lõplikult lahendatud.

Kaebaja leidis, et tema suhtes käskmenetluses läbi viidud kriminaalmenetlus oli vastuolus konventsiooni artikliga 6, kuna ta ei saanud kriminaalmenetluses, milles ta lõppastmes tunnistati süüdi, tõhusalt osaleda. 18. märtsil 2013 ja 6. juunil 2013 sai EIK poolte allkirjastatud teated sõbraliku kokkuleppe saavutamise kohta, kokkuleppe järgi nõustus kaebaja loobuma igasugustest edasistest nõuetest Eesti vastu käesolevas asjas esitatud kaebuses toodud asjaoludel ning riik kohustus tasuma kaebajale 5000 eurot, mis katab mis tahes varalise ja mittevaralise kahju ja kulud ning lisaks tasuma seonduvad maksud.

Vronchenko vs Eesti – rikkumine: art 6 lg 1 (õiglase kohtumenetlus) ja art 6 lg 3 p d (tunnistajate küsitlemise õigus), kaebus nr 59632/09, 18.07.2013

EIK tegi 18. juulil 2013 otsuse kohtuasjas Vronchenko vs. Eesti, tuvastades 5 häälega 2 vastu konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õiglase kohtumenetlus) ja artikli 6 lõike 3 punkti d (tunnistajate küsitlemise õigus) rikkumise. EIK koja enamus leidis, et kaebaja suhtes toimunud kriminaalmenetlus ei olnud õiglane, sest ta ei saanud küsitleda alaealist tunnistajat, kelle ütlustel tema süüdimõistmine seksuaalkuriteos peamiselt põhines.

Kaebaja esitas kaebuse seoses konventsiooni artikli 6 lõike 1 ja artikli 6 lõike 3 punkti d väidetava rikkumisega Eesti riigi poolt. Kaebaja leidis, et tema suhtes toimunud kriminaalmenetlus ei olnud õiglane, kuna ta ei saanud küsitleda tunnistajat, kelle ütlustel tema süüdimõistmine peamiselt põhines. Valitsus vaidles kaebusele vastu, leides, et kaebajal oli kaitsja kogu menetluse vältel ning kohtueelses menetluses ja võistlevas kriminaalmenetluses jättis kaebaja ise menetluslikud õigused kasutamata. Valitsus rõhutas ka seda, et kuigi alaealise tunnistaja, keda kaebaja küsitleda ei saanud, ütlused oli peamised tõendid, ei olnud need ainsad, mille põhjal süüdimõistev otsus tehti.

EIK oma otsuses viitas esmalt väljakujunenud kohtupraktikale, sh EIK suurkoja 15. detsembri 2011 otsusele *Al-Khawaja ja Tahery vs. Ühendkuningriik* (kaebused nr 26766/05 ja 22228/06). Konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktis d sisalduv tunnistajate küsitlemise õigus tähendab EIK kohaselt seda, et üldjuhul peavad kõik tõendid olema esitatud avalikul kohtuistungil, et süüdistatav saaks neid vaidlustada. Tunnistaja ülekuulamata jätmiseks peab olema esiteks hea põhjus ning teiseks ei tohi süüdimõistev otsus põhineda üksnes või peamiselt sellele tõendile, mida avalikul istungil ei uuritud. Viimast tingimust peab saama tõlgendada paindlikult, võttes arvesse konkreetse õigussüsteemi eripärasid, mistõttu juhul, kui süüdimõistev otsus põhineb üksnes või peamiselt sellele tõendile, mida avalikul istungil ei uuritud, peavad olema ette nähtud tasakaalustavad faktorid, sh tugevad menetluslikud tagatised ning et süüdimõistmine ei tähenda automaatselt artikli 6 lõike 1 rikkumist. Ainsa otsustava tunnistaja ülekuulamata jätmine ja kaebaja riskküsitlemise võimalusest ilmajätmine ei olnud *Tahery* asjas EIK suurkoja arvates põhjendatud – süüdimõistmine oli määravas osas põhinenud sellel tõendil, mida istungil ei uuritud ning ilma selle tõendita oleks kaebaja süüdimõistmine olnud vähetõenäoline.

Kaebaja asjas leidis EIK, et tuleb lähtuda *Tahery* kohtuasjas väljendatud põhimõtetest. EIK nõustus, et alaealise tunnistaja kohtuistungil ülekuulamisest keeldumisel olid Eesti kohtud põhjendatult lähtunud lapse huvidest, sh arvestades asjaomaseid psühhiaatrilisi ekspertiise. Samas ei nõustunud EIK, et kaebaja käsutuses oleksid olnud piisavad tasakaalustavad vahendid, mis oleksid taganud kaitseõiguse. Eelkõige leidis EIK, et kuna alaealise tunnistaja kohtusse mittekutsumine oli otsustatud juba eeluurimise staadiumis, tulnuks eeluurimise ajal

tagada kaebaja või tema kaitsja võimalus tunnistajale küsimuste esitamiseks. EIK märkis, et kaebaja oli taotlenud eeluurimise ajal vastastamist alaealise tunnistajaga. Kuigi seda taotlust (tõenäoliselt õigustatult) ei rahuldatud, ei pakutud kaebajale ka muud, tunnistajat vähem kahjustavat küsimuste esitamise võimalust. Selliseks võimaluseks oleks võinud olla nt kaitsja kaasamine ülekuulamisele või küsimuste esitamine uurija kaudu.

EIK leidis riigi kahjuks olevat ka selle, et kõnealune alaealine tunnistaja oli ainus, kelle otsesel tunnistusel süüdimõistmine toimus. Kuigi teised tunnistajad kuulati üle kohtuistungil, kordasid nad alaealise tunnistaja ütlusi ja toetasid neid kaudselt. Seega asus EIK seisukohale, et kuigi lapse huvide kaitse oli põhjendatud, tulnuks juba eeluurimise staadiumis tagada kaebaja vastav kaitseõigus viisil, mis ei oleks alaealist tunnistajat kahjustanud.

EIK leidis, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti d on rikutud ja mõistis kaebajale mittevaralise kahjuna 5200 eurot.

Muud konventsiooni artiklite 5 lõigete 1 ja 3 ning artikli 6 lõike 2 alusel esitatud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

Eriarvamuse esitanud kaks kohtunikku (Lazarova Trajkovska, endine Jugoslaavia Vabariik Macedonia, ja Sicilianos, Kreeka) viitasid, et pärast suurkoja otsust asjas *Al-Khawaja ja Tahery* on EIK teinud vaid ühe otsuse analoogses asjas – 2. aprillil 2013 oli EIK kolmas koda kohtuasjas *D.T vs. Madalmaad* (nr 25307/10) väga sarnastel asjaoludel leidnud, et rikkumine puudub. Eriarvamuse esitanud kohtunikud heitsid ette, et EIK on *Vronchenko* asjas aga peamiselt viidanud varasemale kohtupraktikale, kuigi lähtudes *D.T* otsuse analoogiast saanuks järeldada, et mitte ainult ei olnud põhjendatud see, et alaealist tunnistajat ei kutsutud kohtusse, vaid ka kaebaja õigused olid tagatud. Eriarvamuse esitanud kohtunikud nõustusid valitsusega, et tasakaal oli tagatud muuhulgas sellega, et alaealise tunnistaja kolmas eeluurimise ajal läbi viidud ülekuulamine oli lindistatud, nimetatud video oli kaitsele kättesaadav ning seda uuriti kohtuistungil, ent kaebajal ega kaitsjal küsimusi ega vastuväiteid tunnistaja usutavuse suhtes ei olnud. Nad leidsid, et Eesti kohtud olid oma otsustes tõendeid väga põhjalikult uurinud ja taganud menetluse õigluse.

Otsus jõustub 3 kuud pärast tegemist, kui pooled ei taotle asja suurkojale üleandmist. Otsus tuleb täita 3 kuu jooksul otsuse jõustumisest.

Delfi vs. Eesti – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 64569/09, 10.10.2013

EIK tegi 10. oktoobril 2013 otsuse kohtuasjas *Delfi vs Eesti*, et Eesti ei ole rikkunud artiklit 10 (sõnavabadus) sellega, kui leidis, et AS Delfi peab vastutama oma internetiportaalis avaldatud au teotavate kommentaaride eest.

AS Delfi pöördus EIKi pärast seda, kui Riigikohus oli oma 10. juuni 2009 otsuses asjas 3-2-1-43-09 leidnud, et AS Delfi vastutab võlaõigusseaduse (VÕS) alusel au teotavate kommentaaride eest solidaarselt nende postitajatega, kuna ta on loonud kommenteerimisvõimaluse ja kutsub oma internetilehel ise inimesi üles aktiivselt kommenteerima. AS Delfi (kaebaja) leidis, et rikutud on inimõiguste konventsiooni artikliga 10 kaitstud sõnavabadust, kuna tema internetiportaali omanikuna ei pea vastutama au teotavate kommentaaride eest, mille on postitanud kolmandad isikud.

10. oktoobril 2013 tehtud otsuses hindas EIK esmakordselt kaebust, mis on seotud internetis kommentaaride avaldamisega seotud vastutusega. EIK märkis, et kuigi Eesti riik oli sekkunud

ASi Delfi sõnavabadusse, oli sellel sekkumisel seaduslik alus, eesmärk ja see oli proportsionaalne.

EIK nõustus valitsusega, et VÕSi ja ulatusliku riigisisese kohtupraktika kohaselt oli kaebaja vastutus ettenähtav. EIK rõhutas, et kuigi VÕSi sätted olid üldised, võimaldas seaduse üldisem sõnastus kohaldada seda muutuvatele oludele, sh uute tehnoloogiatega seotud aspektidele. Samuti rõhutas EIK, et AS Delfi Eesti suurima internetiportaalina ja professionaalse tegutsejana pidi olema teadlik seadustest ja kohtupraktikast. EIK ei seadnud kahtluse alla, et kõnealusel riigisisel regulatsioonil oli seaduslik eesmärk – kolmandate isikute õiguse era- ja perekonnaelu austamisele kaitse, mis on tagatud inimõiguste konventsiooni artikliga 8.

EIK asus seisukohale, et Eesti riik oli leidnud artiklis 10 ja artiklis 8 ette nähtud õiguste tagamiseks õiglase kesktee. Kohus hindas selleks järgmist nelja aspekti: kommentaaride sisu, kaebaja kohaldatud meetmed au teotavate kommentaaride ennetamiseks, kommentaatorite autorite vastutus, riigisisese menetluse tulem kaebajale. EIK nõustus valitsusega, et esiteks pidanuks kaebaja ette nägema, et avaldatud artikli sisu tekitab suurt avalikku vastukaja. Seega oleks kaebaja pidanud eeldama, et võidakse avaldada tavapärasest rohkem negatiivseid kommentaare ja võtma selleks vajalikud meetmed. Kuigi kaebajal olid teatud vahendid ebakohaste kommentaaride ennetamiseks ja kustutamiseks, siis antud juhul ei olnud need piisavad kolmandate isikute isiklike õiguste kaitseks. Automaatne teatud sõnade kustutamise filter ei takistanud au teotavate kommentaaride avaldamist; au teotavast kommentaarist teatamise võimalus aga ei taga, et sellest ka teatatakse. EIK rõhutas, et nõustub valitsusega ka selles, et konkreetsete kommentaatorite vastu tsiviilhagi esitamine oleks olnud keeruline ja ebaproportsionaalne isiku suhtes, kelle au oli teotatud. Nimelt oli kaebaja ise teinud otsuse mitte nõuda kommentaatoritelt enda identifitseerimist. EIK nõustus ka sellega, et riigisisel kohtud ei olnud teinud kaebajale konkreetseid ettekirjutusi, kuidas olukorda lahendada, vaid ASile Delfi oli jäetud kaalutlusruum otsustamiseks, kuidas tagada au teotavate kommentaaride ennetamist. EIKi arvates on selline kaalutlusõiguse jätmine oluline faktor, mis vähendab sõnavabadusse sekkumise tõsidust. Ka ASilt Delfi väljamõistetud mittevaralise kahju summa – 320 eurot – oli mõistlik ega olnud ASi Delfi suhtes ebaproportsionaalne.

Kokkuvõttes rõhutas EIK, et võttes arvesse au teotavate kommentaaride sisu; asjaolu, et need olid avaldatud ASi Delfi kui reklaamist tulu teeniva äriühingu portaalis avaldatud artikli juures; et ASi Delfi võetud meetmed kolmandate isikute õiguste kaitseks ei olnud piisavad ja et tegelike kommentaatorite vastu kahjunõuete esitamine oleks olnud keeruline; samuti arvestades ASilt Delfi välja mõistetud kahjsumma suurust, oli riigipoolne sekkumine ASi Delfi konventsiooni artikliga 10 kaitstud õigustesse põhjendatud ja proportsionaalne.

Rosin vs. Eesti – rikkumine: art 6 lg 1 (õiglase kohtumenetlus) ja art 6 lg 3 p d (tunnistajate küsitlemise õigus), kaebus nr 26540/08, 19.12.2013

EIK tegi 19. detsembril 2013 otsuse kohtuasjas Rosin vs. Eesti, tuvastades 5 poolthäälega 2 vastu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õiglase kohtumenetlus) ja artikli 6 lõike 3 punkti d (tunnistajate küsitlemise õigus) rikkumise. EIK koja enamus leidis, et kaebaja suhtes toimunud kriminaalmenetlus ei olnud õiglase, sest ta ei saanud esitada küsimusi alaealisele tunnistajale, kelle ütlustel tema süüdimõistmine seksuaalkuriteos peamiselt põhines.

EIK viitas oma otsuses esmalt väljakujunenud kohtupraktikale, sh EIK suurkoja 15. detsembri 2011 otsusele Al-Khawaja ja Tahery vs. Ühendkuningriik (kaebused nr 26766/05 ja

22228/06). Konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktis d sisalduv tunnistajate küsitlemise õigus tähendab EIK järgi seda, et üldjuhul peavad kõik tõendid olema esitatud avalikul kohtuistungil, et süüdistatav saaks neid vaidlustada. Tunnistaja ülekuulamata jätmiseks peab olema esiteks hea põhjus ning teiseks ei tohi süüdimõistev otsus põhineda üksnes või peamiselt sellele tõendile, mida avalikul istungil ei uuritud. Viimast tingimust peab saama tõlgendada paindlikult, võttes arvesse konkreetse õigussüsteemi eripärasid, mistõttu juhul, kui süüdimõistev otsus põhineb üksnes või peamiselt sellele tõendile, mida avalikul istungil ei uuritud, peavad olema ette nähtud tasakaalustavad faktorid, sh tugevad menetluslikud tagatised ning et süüdimõistmine ei tähenda automaatselt artikli 6 lõike 1 rikkumist. Ainsa otsustava tunnistaja ülekuulamata jätmine ja kaebaja riskküsitlemise võimalusest ilmajätmine ei olnud Tahery asjas EIK suurkoja arvates põhjendatud – süüdimõistmine oli määravas osas põhinenud sellel tõendil, mida istungil ei uuritud ning ilma selle tõendita oleks kaebaja süüdimõistmine olnud vähetõenäoline.

Kaebaja asjas leidis EIK, et alaealise tunnistaja kohtuistungil ülekuulamisest keeldumisel olid Eesti kohtud põhjendatult lähtunud lapse huvidest (sh arvestades asjaomaseid psühhiaatrilisi ekspertiise), ent ei nõustunud, et kaebaja käsutuses oleksid olnud piisavad tasakaalustavad vahendid, mis oleksid taganud kaitseõiguse. Kuigi EIK nõustus, et alaealise tunnistaja kohtusse mittekutsumine oli õigustatud, siis ei olnud EIKi arvates kuidagi põhjendatud, et kaebajale ei võimaldatud kohtueelse uurimise ajal näiteks läbi kaitsja, uurija või psühholoogi alaealisele tunnistajale küsimuste esitamist. EIK leidis, et kuigi Riigikohus oli saatnud kaebaja asja uueks arutamiseks maakohtusse, toimus uus menetlus maakohtus nii palju aega hiljem, et sel ajal ei olnud võimalik heastada kohtueelses menetluses tehtud rikkumisi. EIK oli seisukohal, et kohtueelses menetluses oleks alaealisele tunnistajale saanud küsimusi edastada alaealist mittekahjustaval viisil, ent kaks aastat hiljem ei olnud neid tegematajätmisi enam võimalik heastada.

EIK ei pidanud piisavaks ka seda, et kohtuistungil vaadati videosalvestist tunnistaja ütlustega ega arvestanud asjaolu, et kaebaja kaitsja ei esitanud selle suhtes vastuväiteid. EIK viitas hoopis, et erinevalt *D.T. vs. Madalamaad* (kaebus nr 25307/10) asjas 2. aprillil 2013 tehtud otsusest ei olnud kaebaja asjas eksperdid alaealise tunnistaja videosalvestisel olevate ütluste tõesuse kohta hinnangut andnud ning eksperte istungil ei küsitletud. EIK leidis riigi kahjuks olevat ka selle, et kuigi istungil kuulati üle mitmeid tunnistajaid, siis kõnealune alaealine tunnistaja oli ainus, kelle otsesel tunnistusel süüdimõistmine toimus.

EIK asus seisukohale, et kuigi lapse huvide kaitse oli põhjendatud, tulnuks juba eeluurimise staadiumis tagada kaebaja vastav kaitseõigus viisil, mis ei oleks alaealist tunnistajat kahjustanud. EIK leidis, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti d on rikutud ja mõistis kaebajale mittevaralise kahjuna 5200 eurot. Muud konventsiooni artiklite 6 lõigete 1 ja 2 ning artikli 13 alusel esitatud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

Eriarvamuse esitanud kaks kohtunikku (Lazarova Trajkovska, endine Jugoslaavia Vabariik Macedonia, ja Sicilianos, Kreeka) viitasid esmalt oma eriarvamusele analoogses kohtuasjas 18. juulil 2013 tehtud otsuses *Vronchenko vs. Eesti* (kaebus nr 59632/09). Nad kordasid oma etteheidet, et EIK otsus on vastuolus varasema kohtupraktikaga sarnastes asjades. Nad rõhutasid, et *Rosina* asjas on vastuolu veelgi suurem, kuna mitte ainult ei olnud põhjendatud see, et alaealist tunnistajat ei kutsutud kohtusse, vaid ka kaebaja õigused olid tagatud vastavuses *Al-Khawaja ja Tahery vs. Ühendkuningriik* asjas võetud seisukohtadega. Eriarvamuse esitanud kohtunikud pidasid oluliseks seda, et alaealise tunnistaja ülekuulamise videot vaadati kohtuistungil ja kaitsel olid võimalused seda vaidlustada. Ka leidsid nad, et teiste tunnistajate osatähtsus süüdimõistmisel oli suurem ning pöörasid tähelepanu sellele, et kaebaja ise oli kahel korral osaliselt end süüdi tunnistanud ja oma tegude eest vabandanud.

Otsus jõustub 3 kuud pärast tegemist, kui pooled ei ole taotlenud asja suurkojale üleandmist.

Tunis vs. Eesti – rikkumine: art 3 (alandav kohtlemine), kaebus nr 429/12, 19.12.2013

EIK tegi 19. detsembril 2013 ühehäälselt otsuse kohtuasjas *Tunis vs. Eesti*, tuvastades Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 3 (alandav kohtlemine) rikkumise.

Kaebaja esitas kaebuse Eesti Vabariigi vastu seoses konventsiooni artikli 3 väidetava rikkumisega Eesti riigi poolt. Kaebaja leidis, et teda koheldi Tallinna Vanglas vahi all pidamise ajal vastuolus konventsiooni artikliga 3 ebainimlikult ja alandavalt, kuna tal ei võimaldatud kasutada spordisaali, kambripind (enamuse ajast 2,55 m² inimese kohta) oli aga nii väike, et kambri ei olnud võimalik oma tervise eest hoolt kanda. Kaebaja väitis, et tal tekkisid vangistustingimuste tõttu seljavaevused.

EIK kordas oma otsuses varasemates lahendites *Labita vs. Itaalia* (suurkoja otsus kaebuses nr 26772/95,) ja *Iirimaa vs. Ühendkuningriik* (18. jaanuari 1978 otsus) esitatud seisukohti, et artikli 3 kohaldamiseks peab olema saavutatud minimaalne tõsidusaste, mille hindamine on suhteline ning sõltub kõikidest konkreetse juhtumi asjaoludest. EIK rõhutas, et isegi kui väärkohtlemine ei seisnenud kehalises vigastamises ega põhjustanud tõsiseid füüsilisi ja vaimseid kannatusi, võib mh isiku inimväärikust alandav või isikus hirmu, meeleheidet või alaväärsustunnet tekitavat kohtlemist pidada alandavaks ning see võib olla seetõttu konventsiooni artikli 3 alusel keelatud. EIK kordas suurkoja otsuses *Kudla vs. Poola* (kaebus nr 30210/96) toodud seisukohta, mille kohaselt peab riik tagama, et isikut peetakse kinni inimväärikust austavates tingimustes ning et meetme rakendamise viis ega meetod ei põhjusta isikule kannatusi ega raskusi, mis ületavad kinnipidamisega kaasneva vältimatu kannatustaseme. Samuti peab riik tagama, arvestades vangistuse praktilisi aspekte, et kinnipeetava tervis ja heaolu oleksid piisavalt kindlustatud.

EIK rõhutas, et rikkumise tuvastamisel võetakse arvesse kinnipidamistingimuste kumulatiivset mõju, kaebaja esitatud konkreetseid väiteid ja ajavahemikku, mille jooksul kinnipeetavat vastavates tingimustes hoiti. EIK kordas täiendavalt oma arvukates vangistustingimusi käsitlenud lahendites esitatud seisukohta, et kinnipidamistingimuste puhul artikli 3 rikkumise hindamisel võetakse igal juhul arvesse kambri kitsaid olusid. EIK rõhutas, et kuigi kambrites, kus on mitu kinnipeetavat, on soovitatav isiklik kambripind vähemalt 4 m², siis EIKi senise praktika kohaselt on olukord, kus kinnipeetaval on vähem kui 3 m² põrandapinda, juba iseenesest konventsiooni artikli 3 rikkumise tuvastamise aluseks.

Kaebaja asjas leidis EIK, et esitatud kaebus puudutas eelkõige seda, et kaebajale ei võimaldatud piisavalt liikumisruumi võimlemisharjutuste tegemiseks, st kaebajal ei olnud võimalik teha arsti ette kirjutatud seljaharjutusi. EIK märkis, et kuigi poolte esitatud andmed kambri suuruse kohta erinesid, ei ole see määrav, kuna kaebajal oli kambri igal juhul vähem kui 3 m² isiklikku põrandapinda. EIK asus seisukohale, et tingimused, mis puudutasid pinna suurust, lisaks pinda hõivanud mööbel ja asjaolu, et kaebaja oli sunnitud kambri veetma kogu oma aja, välja arvatud üks tund päevas 15 m² suuruses jalutusruumis, mida jagati viie teise kinnipeetavaga, lubavad tuvastada konventsiooni artikli 3 rikkumise. EIK leidis, et rikkumise tuvastamist ei mõjuta see, et kaebaja ei olnud kaevanud teiste vangistustingimuste üle tema kambri või vanglas tervikuna.

EIK leidis, et ei ole vajadust käsitleda põhjalikumalt, kas erialaspetsialisti poolt soovitatud harjutuste tegemine oli piiratud suurusega pinnal võimalik, kas kaebaja tervis vangistuses halvenes või kas see toimus ametivõimude süül. Kuivõrd ülerahvastatus kaebaja kambri andis piisava aluse rikkumise tuvastamiseks, piirdus EIK nentimisega, et kaebajal oli

kinnipidamistingimustes raske – kui mitte võimatu – ettenähtud harjutusi sooritada. EIK võttis lisaks arvesse ajavahemikku, mille vältel kinnipeetavat vastavates tingimustes hoiti – üle 2 aasta ja 10 kuu (v.a lühiajaline viibimine vangla haiglas).

EIK mõistis kaebajale mittevahalise kahjuna 10 000 eurot ja kohtukulu katteks 3000 eurot. Otsus jõustub 3 kuud pärast tegemist, kui pooled ei ole taotlenud asja suurkojale üleandmist.

Alates 1. jaanuarist 2014 jõustuvad vangla sisekorraeeskirja § 6 lg 6 muudatused, mille kohaselt nähakse kinnipeetavale toas ette vähemalt 2,5 m² põrandapinda ja kambris vähemalt 3 m² põrandapinda.

Artikkel 3 – Piinamise keelamine

Torreggiani jt vs. Itaalia – rikkumine: art 3 (piinamise keeld), kaebus nr 43517/09, 08.01.2013

EIK tegi 08.01.2013 otsuse asjas *Torreggiani jt vs. Itaalia*, milles tuvastas konventsiooni artikli 3 (piinamise keeld) rikkumise ja kohustas konventsiooni artikli 46 alusel Itaaliat lahendama struktuurne probleem, mis seisneb vanglate ülerahvastatuses.

EIK kordas artikli 3 rikkumist leides, et piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) soovitatud standard on 4m² elamispinda kinnipeetava kohta. Sellele standardile viitas EIK ka Venemaa suhtes tehtud piloototsuses *Ananyev vs. Venemaa* (10.01.2012 otsuse punktid 144-145, vt ka <http://www.vm.ee/?q=node/13428>). Seega pidas EIK alandavaks asjaolu, et iga kaebaja oli pidanud koos kahe teise kinnipeetavaga viibima pikaajaliselt 9m²-s kambris, st 3m² elamispinnal.

Lisaks leidis EIK, et tegemist on struktuurse probleemiga, kuna vanglate ülerahvastatus ei puuduta üksnes kaebajaid – EIKis on pooleli sadade analoogsete Itaalia vastu esitatud kaebuste menetlemine. EIK leidis, et piloototsusemenetluse alustamine võiks olukorra lahendamisele kaasa aidata. EIK rõhutas, et kuigi ei ole tema ülesanne kirjutada riikidele ette, kuidas hallata vanglaid, viitab ta siiski EN ministrite komitee soovitudele (Rec(99)22 ja Rec(2006)13), mis kutsuvad riikide prokuröre ja kohtunikke üles kohaldama võimaluse piires rohkem vangistuse alternatiive, et vähendada vanglate ülerahvastatuse probleemi. Kahju kannatanud isikutele peavad riigid aga tagama kahjunõude esitamise võimaluse.

EIK andis Itaaliale (otsuse jõustumisest) üheaastase tähtaja riigisisese tõhusa meetme või meetmete väljatöötamiseks. Pooleliolevate Itaalia vanglate ülerahvastatust puudutavate kaebuste menetlemine peatatakse selleks ajaks. Seitsmele kaebajale kokku mõisteti hüvitisena 99 600 eurot.

H. ja B. vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 3 (piinamise keeld), kaebused nr 70073/10 ja 44539/11, 09.04.2013

EIK tegi 09.04.2013 otsuse asjas *H. ja B. vs. Ühendkuningriik*, milles asus seisukohale, et endise ÜRO autojuhi ja USA vägede tõlgi väljaandmine Ühendkuningriigi poolt Afganistani ei riku konventsiooni artiklit 3 (piinamise keeld).

EIK leidis, et hinnates üldist olukorda Afganistanis, ei oleks kumbki meestest Afganistani tagasipöördumisel ohus. Rahvusvaheliste jõudude heaks töötades ei olnud nad olnud kõrgetel

ametipostidel ja ei ole mingit alust arvata, et Talibanil on soovi või võimet kiusata Kabulis (st Talebani kontrolli alla mittekuuluval territooriumil) taga madala tasemega koostööd tegijaid.

Bulgaaria kohtunik jäi eriarvamusele, leides muuhulgas, et ei ole piisavalt hinnatud Afganistani valitsuse võimet oma kodanikke kaitsta.

EIK koda leidis siiski, et Ühendkuningriik ei tohi kaebajaid välja saata enne kohtuotsuse jõustumist 3 kuu pärast või mitte enne suurkoja otsuse tegemist (kui taotletakse asja üleandmist suurkojale ja selline taotlus rahuldatakse).

Vinter jt vs. Ühendkuningriik – rikkumine: art 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld), kaebused nr 66069/09, 130/10 ja 3896/10, 09.07.2013

EIK suurkoda tegi 09.07.2013 16 häälega 1 vastu otsuse asjas *Vinter jt vs. Ühendkuningriik* (kaebused nr 66069/09, 130/10 ja 3896/10), milles asus seisukohale, et eluaegsetel vangidel peab olema võimalus taotleda, et neile mõistetud karistust hinnatakse uuesti. Et Ühendkuningriigis sellist võimalust ei eksisteeri, leidis EIK suurkoja enamus, et rikutud on konventsiooni artiklit 3 (ebainimliku ja alandava kohtlemise keeld).

EIK kinnitas, et on riigi otsustada, mis viisil ja vormis läbivaatamine toimub, kuid tulenevalt võrdlevast ja rahvusvahelisest õigusest nähtub selge toetus mehhanismile, mille kohaselt peaks eluaegse vangistuse uuesti läbivaatamine toimuma mitte hiljem kui 25 aastat pärast vangistuse mõistmist. EIK märkis samas, et selline võimalus ei pea tagama viivitamatut vabastamist, ent olukord, kus vabanemislootus üldse puudub, on alandav ja konventsiooniga vastuolus.

EIK tõi välja EN liikmesriikide seadusandluste võrdluse (vt otsuse punkt 68). Sellest nähtub, et üheksas EN liikmesriigis ei eksisteeri eluaegset vangistust üldse (nendes riikides varieerub vangistuse kestus 21 aastast 45ni). Enamikes EN liikmesriikides, kus eluaegne vangistus on ette nähtud, eksisteerib karistuse ülevaatamise mehhanism 12 – 30 aasta möödumisel vangistuse mõistmisest (Eesti karistusseadustiku §-s 77 kohaselt võib eluaegse vangistusega karistatud isiku kohus katseajaga tingimisi karistusest vabastada, kui süüdimõistetu on karistusajast tegelikult ära kandnud vähemalt 30 aastat). Viies EN liikmesriigis ei ole eluaegsetel vangidel seaduses ette nähtud vabanemisvõimalust (Island, Leedu, Malta, Holland ja Ukraina), kuid nendes riikides on vangidel võimalik taotleda vabastamist täitevõimu kaudu. Lisaks Inglismaale ja Walesile on kuus riiki, milles ei ole ennetähtaegne vabastamine võimalik teatud kuritegude puhul (Bulgaaria, Ungari, Prantsusmaa, Slovakkia, Šveits, Türgi).

EIK viitas ka Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudile, mille kohaselt vaadatakse eluaegne vangistus üle 25 aasta möödumisel, ning Euroopa Liidu nõukogu 13.06.2002 raamotsusele Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, mille artikli 5 lg 2 kohaselt, kui Euroopa vahistamismääruse aluseks oleva süüte oest saab karistada eluaegse vabadusekaotusega või eluaegse vabadust piirava julgeolekumeetmega, võib nimetatud vahistamismääruse suhtes kohaldada tingimust, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi õigussüsteemis oleks sätestatud määratud karistuse või meetme läbivaatamine taotluse esitamise korral või hiljemalt 20 aasta möödumisel või armuandmismeetmed, mida saab isiku suhtes kohaldada vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguse või tavade alusel, mille eesmärk on kõnealuse karistuse või meetme täitmata jätmine. Lisaks viitas EIK EN ministrite komitee soovitudele, ÜRO vangide kohtlemise miinimumreeglitele ja konkreetsete riikide regulatsioonidele.

Kohtunik Villiger (Lichtenstein) esitas osalise eriarvamuse, leides, et eluaegse vangistuse muutmise võimatus ei ole iseenesest vastuolus konventsiooni artikliga 3, nagu seda on senises

ulatuslikus kohtupraktikas tõlgendatud. Eriarvamuses on väljendatud, et praeguse otsusega antakse üldine suunis artikli 3 tõlgendamiseks, kuigi alandavat või ebainimlikku kohtlemist tuleks hinnata igal üksikjuhul iga kaebaja seisukohast eraldi. Samuti leidis kohtunik, et sellist otsust ei saa teha aastaid ette, teadmata, milliseks kujuneb konkreetsete kaebajate olukord. Ka pidas ta otsust subsidiaarsuspõhimõttega vastuolus olevaks ning tõi välja, et on jäetud selgitamata, mil moel on antud juhul ületatud artikli 3 rikkumiseks vajalikku miinimumstandardit.

Artikkel 7 – Karistamine seaduse alusel

Maktouf ja Damjanović vs. Bosnia ja Hertsegovina – rikkumine: art 7 (karistamine seaduse alusel), kaebused nr 2312/08 ja 34179/08, 18.07.2013

EIK suuskoda tegi 18.07.2013 ühehäälselt otsuse asjas *Maktouf ja Damjanović vs. Bosnia ja Hertsegovina* (kaebused nr 2312/08 ja 34179/08), leides, et vastustajariik on rikkunud konventsiooni artiklit 7 (karistamine seaduse alusel).

EIK asus seisukohale, et kaebajate suhtes, kes olid süüdi mõistetud 1992-1995 toime pandud sõjakuritegude eest, oleks tulnud kohaldada sel ajal kehtinud kriminaalseadust (1976. aasta Jugoslaavia kriminaalkodeksit), mitte rangemat, 2003. aastal Bosnias ja Hertsegovinas vastu võetud kriminaalseadust. 2005. aastal Bosnia ja Hertsegovina riigi kohtu (State Court) alla loodud riigi ja rahvusvahelistest kohtunikest koosnev sõjakuritegude kolleegium oli aga kaebajate süüdimõistmisel lähtunud 2003. aasta seadusest.

EIK rõhutas, et tema ülesanne ei ole hinnata sõjakuritegude koosseisu tagasiulatuvat kohaldamist ja selle kooskõla konventsiooni artikliga 7 abstraktselt, vaid hinnata konkreetsetel asjaoludel, kas riigi kohtud on kohaldanud süüdistatavate suhtes kõige soodsamat seadust. Artikli 7 tõlgendamise üldpõhimõtete selgitamiseks viitas EIK oma suurkoja 17.05.2010 otsusele asjas *Kononov vs. Läti* (kus Läti-poolset artikli 7 rikkumist sõjakuritegude eest karistamisel ei leitud).

EIK eristas selles asjas sõjakuritegusid inimsusevastastest kuritegudest ja lähtus otsuse tegemisel asjaolust, et sõjakuriteod olid Bosnias ja Hertsegovinas karistatavad ka 1976. aasta kodeksi alusel (erinevalt inimsusevastastest kuritegudest, mis kriminaliseeriti alles 2003. aastal, ent mis oleksid igal juhul olnud karistatavad rahvusvahelise õiguse alusel). EIK rõhutas, et sõjakuritegude definitsioon oli olnud sama ka 1976. aasta kodeksis, ent 1976. aasta kodeksi alusel oleks olnud võimalik mõista kaebajatele leebem karistus. Samuti pidas EIK oluliseks, et kaebajaid ei olnud mõistetud süüdi kellegi elu võtmise eest. Seega ei olnud küsimus mitte süüdimõistmise seaduslikkuses, vaid erinevates karistuste mõistmise regulatsioonides. Kui kaebajad olid 2003. aasta seaduse järgi mõistetud vangistusse vastavalt 5 ja 11 aastaks (esimesel juhul oli seadusejärgne miinimumkaristus 5 aastat ja teisel 10 aastat), siis 1976. aasta kodeksi alusel oleksid miinimummäärad olnud vastavalt 1 aasta ja 5 aastat. EIK märkis, et kuigi ei ole teada, millise karistuse oleks kohus kaebajatele 1976. aasta kodeksi alusel mõistnud, oleks selle alusel olnud võimalik mõista tunduvalt lühemad vangistused. EIK pidas karistuste mõistmist 2003. kriminaalseaduse alusel konventsiooni artikli 7 rikkumiseks. Samas rõhutas EIK, et ei soovi öelda, et kaebajatele oleks tulnud mõista lühemad karistused, vaid üksnes seda, et lähtuma oleks pidanud 1976. aasta kodeksist.

Lisaks selgitas EIK, et konventsiooni artikli 7 lg 2 („See artikkel ei takista ühegi isiku mis tahes teo või tegevusetuse suhtes, mis selle toimepanemise ajal oli kuritegu tsiviliseeritud rahvaste poolt tunnustatud õiguse üldpõhimõtete järgi, kohtumenetluse läbiviimist ja isiku

karistamist“) sõnastamisel ei olnud eesmärk teha tagasiulatuva kohaldamise keelule üldisi erandeid, nagu leidis vastustajariik.

EIK leidis, et rikkumise tuvastamine on kaebajatele piisav hüvitis, mittevaralist kahju välja ei mõistatud.

Artikkel 8 – Õigus era- ja perekonnaelu austamisele

X. jt vs. Austria – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 19010/07, 19.02.2013

EIK suurkoda tegi 19.02.2013 otsuse asjas *X. jt vs. Austria*, milles tuvastas 10 häälega 7 vastu artiklite 14 (diskrimineerimise keeld) koosmõjus artikliga 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) rikkumise.

Kaebuse esitasid kaks kooselavat naist, kellest üks soovis adopteerida teise last. Kolmas kaebaja oli nimetatud (alaealine) laps. Laps oli sündinud väljaspool abielu ja emal oli ainuhooldusõigus, kuid ka lapse isa suhtles lapsega ja maksis regulaarselt elatist, samuti keeldus isa ema elukaaslasele adopteerimiseks luba andmast. Kaebajad pöördusid kohtusse. Kuna Austria seaduse kohaselt oleks teise samast soost isiku poolne adopteerimine toonud kaasa bioloogilise ema õiguste katkemise (mitte isa õiguste katkemise), siis leidsid Austria kohtud, et selline adopteerimine ei ole seaduslikult võimalik. Kaebajad pöördusid EIKi.

EIK suurkoda oma otsuses leidis, et elukaaslase lapse adopteerimisel samasooliste paaride erinev kohtlemine võrreldes abielus mitteolevate heteroseksuaalsete partneritega rikub konventsiooni eelnimetatud artikleid. Erinevat kohtlemist võrreldes abielus olevate paaridega EIK diskrimineerivaks ei pidanud. Otsuse poolt olnud kohtunikud leidsid, et kuigi konventsioon ei kohusta riike andma abielus mitteolevatele paaridele elukaaslase lapse adopteerimise õigust, siis kui selline õigus on antud (nagu Austrias), ei ole erinev kohtlemine põhjendatud, kuna see ei ole lapse õiguste kaitseks vajalik. (EIK viitas seejuures erisustele 15.03.2012 otsusega kohtuasjas *Gas ja Dubois vs. Prantsusmaa*, kaebus nr 25951/07, kuna Prantsuse õigus ei näinud abielus mitteolevatele paaridele sellist õigust ette.) EIK ei võtnud arvesse Austria vastuväidet, et selles küsimuses puudub Euroopas konsensus ning seetõttu tuleks vastava regulatsiooni üle otsustamine jätta riigi pädevusse.

Eriarvamuse esitas 7 kohtunikku. Eriarvamuses esitati lühidalt järgmised vastuväited:

- 1) Asjas oli neli huvitatud isikut: bioloogilised ema ja isa, ema naissoost elukaaslane ja laps. Arvestades, et konventsiooni artikkel 8 ei taga õigust perekonnale ega adopteerimisele ega lapsesaamisele, on küsitav, millisesse kaebajate konventsiooniga kaitstud õigusesse üldse on sekkutud. Isegi, kui võiks rääkida sekkumisest, siis tuleb arvestada, et see kaitses lapse ja isa suhet, st sekkumisel oli seaduslik alus ja eesmärk.
- 2) Edasi tuuakse välja isa staatus ja tema artiklist 8 tulenevad õigused, mida kohtuotsuses üldse arvesse ei võetud (isa ei olnud adopteerimisega nõustunud).
- 3) Leitakse, et ka lapse huve - mis peaksid olema esmajärjekorras arvesse võetud - ei ole üldse hinnatud. Laps oli vaidluse ajal 11-12 aastane. On märgitud, et adopteerimine tähendab "lapsele perekonna andmist", mitte "perekonnale lapse andmist".
- 4) Mis puudutab otsuses viidatud võrdlevat õigust, siis isegi kui võiks arvesse võtta nende 10 riigi seadusandlust, kus üldse on lubatud abielus mitteolevatel paaridel teise partneri lapse adopteerimine, siis on täiesti arusaamatu, et ei ole arvesse võetud, et nendest 10 riigist 4-s on Austriaga analoogne keeld samasoolistele paaridele. Arvud 6 (Belgias, Islandil, Hollandis, Sloveenias, Hispaanias ja Ühendkuningriigis on lubatud samasoolistel abielus mitteolevatel

paaridel adopteerida elukaaslase last) 4 vastu (Portugalis, Rumeenias, Venemaal ja Ukrainas samasoolistel abielus mitteolevatel paaridel sellist õigust ei ole) näitavad selgelt mis tahes Euroopaliku konsensuse puudumist.

5) Edasi märgitakse, et kui Euroopas konsensust ei ole, siis tuleks vaadata, kas on tendents sellise konsensuse kujunemiseks. Selleks hinnatakse muuhulgas muudetud kujul 2011. aastal jõustunud Lapse adopteerimise Euroopa konventsiooni (*European Convention on the Adoption of Child*), mille artikli 7 lg 2 kohaselt on liikmesriikidele jäetud vabadus otsustada, kas laiendada konventsiooni ka samasoolistele paaridele. Seega on uuest konventsioonist nähtav selge trend, et vastav küsimus peaks jääma võimalikult suures ulatuses riikide enda otsustada, mitte vastupidi.

6) Lõpetuseks tõdetakse, et kuigi Euroopa võib kunagi areneda kohtuotsuse poolt olnud enamuse soovide suunas, siis hetkel sellist järeldust alus teha ei ole. Leitakse, et otsuse poolt olnud enamus ületas evolutsioonilise tõlgendusmeetodi tavapäraseid piire.

Lisaks väärneb märkimist, et antud kohtuasjas tegi EIK koda ettepaneku anda pädevus konventsiooni artikli 30 alusel kohe üle suurkojale (ilma koja otsust tegemata), mistõttu on asjas vaid suurkoja lõplik otsus häältega 10/7, mida enam vaidlustada võimalik ei ole.

X. vs. Läti – rikkumine: art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 27853/09, 26.11.2013

EIK suurkoda tegi 26.11.2013 otsuse kohtuasjas X. vs Läti, milles tuvastas 9 häälega 8 vastu artikli 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) rikkumise. Kohtuasi puudutas rahvusvahelist lapseröövi ning Euroopa inimõiguste konventsioonist (konventsioon) ja lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelisest konventsioonist (Haagi konventsioon) riigisistele kohtutele tulenevaid kohustusi. EIK leidis, et kuna Läti kohus ei kontrollinud tõhusalt kaebaja Haagi konventsiooni artiklile 13 (b) tuginevaid väiteid, ei olnud riigisisese õiguse alusel läbi viidud menetlus konventsiooni artikliga 8 kooskõlas ning kaebaja perekonnaellu sekkumine ei olnud proportsionaalne.

Kaebuse esitas Läti kodanikust ema, kes oli koos lapsega naasnud Austraaliast Lätisse, omamata selleks lapse isa nõusolekut. EIK leidis oma 13.12.2011 koja otsuses, et Läti kohtute Haagi konventsiooni alusel tehtud otsused lapse Austraaliasse tagastamise kohta kujutasid endast ebaproportsionaalset sekkumist perekonnaellu konventsiooni artikli 8 lõike 2 mõttes, kuna ei uuritud põhjalikult perekonna olukorda. Läti vaidlustas lahendi suurkojas.

EIK kordas üldtuntud põhimõtet, et era- ja perekonnaelu austamise õigusesse sekkumine on vastuolus konventsiooni artikliga 8, välja arvatud, kui seda saab põhjendada artikli 8 lõike 2 alusel sellega, et sekkumine on „kooskõlas seadusega“, järgib üht või enamat selles lõikes loetletud õiguspärasest eesmärki ja on „demokraatlikus ühiskonnas vajalik“ selleks, et saavutada asjassepuutuvaid eesmärke. EIK hinnangul oli sekkumine artikli 8 alusel kooskõlas seadusega ning lapse tagastamiseks tehtud otsuse õiguspäraseks eesmärgiks oli isa ja lapse õiguste ja vabaduste kaitse.

EIK tõi välja üldpõhimõtetena, et rahvusvahelise lapseröövi korral tuleb liikmesriigile konventsiooni artiklist 8 tulenevaid kohustusi tõlgendada Haagi konventsiooni, laste õiguste konventsiooni ja asjakohaste rahvusvahelise õiguse reeglite ja põhimõtete valguses. EIK rõhutas, et lapsi puudutavate otsuste vastuvõtmisel on, mh rahvusvahelise õiguse tasandil, laialdane üksmeel lapse parimate huvide ülimalduse osas. Sama põhimõte tuleb esile nii Haagi konventsioonis kui ka ELi tasandil Brüssel II määruse ja põhiõiguste harta näol. EIK rõhutas, et lapse „parimate huvide“ põhimõtet tuleb hinnata Haagi konventsioonis sätestatud

erandite (mis lubavad taotluse saanud riigil lapse tagastamisest keelduda) valguses ning et hindamise kohustus on lapse tagastamise taotluse saanud riigi kohtutel.

Järgnevalt täpsustas EIK suurkoja kohtuasjas *Neulinger ja Shuruk vs. Šveits* (kaebus nr 41615/07) esitatud seisukohta, mille kohaselt on riigisisised kohtud kohustatud põhjalikult uurima perekonna olukorda. EIK selgitas, et eelnimetatud kohustus ei sätesta iseenesest riigisiseste kohtute poolt Haagi konventsiooni kohaldamiseks ühtegi põhimõtet. EIKi arvates on konventsiooni ja Haagi konventsiooni kooskõlalise tõlgendamise jaoks siiski vajalik jälgida kahte tingimust: Haagi konventsioonis sätestatud erisustele tuginemist lubavaid asjaolusid tuleb asjaomasel riigisisel kohtul ka tegelikult arvesse võtta ning kohtu tehtud otsus peab olema selles küsimuses piisavalt põhjendatud, et EIKil oleks võimalik läbi viidud analüüsi kontrollida; asjaolusid tuleb hinnata konventsiooni artikli 8 valguses. EIK selgitas, et lisaks lapse tagastamisega kaasneva väidetava tõsise ohu arvestamisele, peavad riigisisel kohtud põhistama vastuvõetud otsuseid iga kaasuse konkreetsete asjaolude valguses.

Edasi märkis EIK konkreetse kaasuse asjaolude pinnalt, et konventsiooni artiklist 8 tulenes Läti ametivõimudele menetluslik kohustus tõhusalt uurida väidet, et tagastamise tulemusel võib tekkida tõsine oht lapse heaolule, mis on Haagi konventsiooni artikli 13 (b) kohaselt üheks aluseks lapse tagastamisest keeldumisele. Kui lapse tagastamisele vastu vaidlev vanem on esitanud eksperdi poolt koostatud hinnangu võimaliku ohu olemasolu kohta, siis on riigisisel kohtud kohustatud nimetatud tõendit ka tõhusalt uurima või tellima oma algatusel täiendava ekspertarvamuse. EIK rõhutas, et kuna Läti õiguses otsekohalduva Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 8 tagatud õigused on Haagi konventsiooni mõttes taotluse saanud riigis kehtivad inimõiguste ja põhivabaduste kaitse põhimõtted (Haagi konventsiooni art. 20), siis ei olnud antud juhul eksperdihinnangu arvestamata jätmine õigustatud.

Suurkoja enamusega samal arvamusel olnud kohtunik Pinto de Albuquerque lisas, et EIKi pädevus lapse tagastamise otsuste hindamisel piirdub lapse heaolu kaitse argumentidega ning kohustus uurida põhjalikult perekonna olukorda ei pea minema sellest kaugemale. Kohtunik märkis, et vastuargumente tagastamisele tuleb tõlgendada kaasaja tingimuste ja arengute valguses ning Haagi konventsiooni piiratud iseloomu ja Euroopa inimõiguste konventsiooni pidevalt areneva tõlgendamismehhanismi vastuolu korral prevaleerib siiski Euroopa inimõiguste konventsioon.

Eriarvamusel olnud suurkoja 8 kohtunikku asusid seisukohale, et konventsiooni artiklist 8 tuleneb ametivõimudele kohustus arvestada tõsist ohtu lapse heaolule Haagi konventsiooni artikli 13 (b) alusel. Läti kohtud täitsid ettenähtud menetluslikke kohustusi. Lapse ema poolt esitatud ekspertarvamuse kohaselt oleks lapsele põhjustanud psüühilisi kannatusi küll emast lahutamine, kuid arvamuses ei olnud otseselt käsitletud lapse Austraaliasse tagastamist või analüüsitud, kas tagastamine oleks lapsele kahjulik ka juhul, kui laps naaseks Austraaliasse koos emaga.

EIK mõistis kaebaja kasuks 2000 eurot kohtukulude katteks.

Artikkel 9 – Mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus

Eweida jt vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus) ja art 14 (diskrimineerimise keelamine) ning rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus), kaebus nr 48420/10 jt, 15.01.2013

EIK asus nelja kaebaja kaebust arutades 15.01.2013 otsuses asjas *Eweida jt vs. Ühendkuningriik* (kaebus nr 48420/10 jt) seisukohale, et kolmel juhul ei olnud

Ühendkuningriik rikkunud konventsiooni artiklit 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) koosmõjus artikliga 14 (diskrimineerimise keeld), ent ühe kaebaja osas leidis EIK artikli 9 rikkumise.

EIK märkis esmalt, et suuremas osas 26 uuritud Euroopa Nõukogu liikmesriigist, sh vastustajariigis, ei ole religioossete sümbolite tööl kandmise õigus üldse reguleeritud. Ukrainas, Türgis ja osades Šveitsi kantonites on selliste sümbolite kandmine riigiametites keelatud, ent erafirmades üldiselt lubatud. Belgias, Taanis, Prantsusmaal, Saksamaal ja Hollandis on riigisisesed kohtud põhimõtteliselt aktsepteerinud tööandja õigust kohaldada religioossete sümbolite kandmisele teatud piiranguid.

Konkreetses kohtuasjas leidis EIK esmalt ühehäälselt, et Ühendkuningriik ei olnud rikkunud konventsiooni artiklit 9 ja 14, kui aktsepteeris tööandja poolt meditsiiniõele (kaebaja Chaplin) kehtestatud keeldu kanda tööl kaelas rippuvat risti. EIK leidis, et tööandja põhjendus, et vastav piirang oli vajalik teiste isikute tervise ja haigla turvalisuse kaalutlusel, oli õigustatud. Riskina nähti võimalust, et rippuv ehe võib kahjustada patsienti või nt puutuda kokku lahtise haavaga.

EIK koda, 5 häälega 2 vastu, ei nõustunud aga, et British Airwaysi (BA) poolt oma töötajatele seatud nähtavate ehte, sh religioossete sümbolite kandmise piirang oleks proportsionaalne (kaebaja Eweida). BA väitis, et piirangu põhjenduseks on kaitsta firma imago, mistõttu pidid töötajad religioosseid sümboleid kandma riiete all. Kaebaja soovis aga oma usulise pühendumise märki - väikest hõberisti – nähtaval kanda. EIK ei pidanud BA põhjendust proportsionaalseks, kuna selgus, et samal ajal oli teistele BA töötajatele antud erandkorras luba kanda näiteks turbaneid ja *hijab*'it.

Perekonnaseisuameti töötaja (kaebaja Ladele) ja suhtenõustaja (kaebaja McFarlane) töölt vabastamist pidas EIK aga põhjendatuks ega leidnud konventsiooni rikkumist. Nimetatud kaebajad olid vallandatud põhjusel, et nad olid mõlemad keeldunud täitmast tööülesandeid, mis olid seotud homoseksuaalsete paaride teenindamisega. EIK nõustus, et see, et mõlemad tööandjad pidasid tähtsaks võrdsete võimaluste tagamist ja teenusesaajate mittediskrimineerimist, on kooskõlas konventsiooniga. EIK rõhutas, et vastupidi, seksuaalsel orientatsioonil põhineval erineval kohtlemisel peavad olema väga tõsised põhjendused.

Artikkel 10 – Sõnavabadus

Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 48876/08, 22.04.2013

EIK 17-liikmeline suurkoda tegi 22.04.2013 otsuse asjas *Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik*, milles leiti (häältega 9 poolt ja 8 vastu), et Ühendkuningriik ei ole rikkunud inimõiguste konventsiooni artiklit 10.

Kaebaja oli Ühendkuningriigis (ÜK) asuv valitsusväline organisatsioon *Animal Defenders International*, kes soovis 2005. aastal kampaania „Minu sõber on primaat“ raames avaldada televisioonis reklaami, milles oleks kujutatud šimpansipuuri kordamööda ahelates tüdrukut ja ahvi. ÜK *Broadcast Advertising Clearance Centre* ei andnud reklaami avaldamiseks luba, leides, et antud reklaami eesmärk on täielikult või osaliselt poliitilist laadi. 2003. aastal vastu võetud kommunikatsiooniseaduse (*Communications Act*) § 321 lg 2 kohaselt on ÜKis tasuline poliitiline reklaam täielikult keelatud. Seejuures ei hinnata mitte üksnes reklaami sisu, vaid keelatud on ka reklaam, mida soovivad teha organisatsioonid, kelle eesmärgid on peamiselt või osaliselt poliitilised (*an advertisement which is inserted by or on behalf of a body whose*

objects are wholly or mainly of a political nature). „Poliitiline“ on ÜKis selles kontekstis väga laialt tõlgendatav. Kuna kaebaja tegevuse eesmärk oli muuhulgas loomade äritegevuses ja teadustöös kasutamist puudutava seadusandluse muutmine, siis loeti reklaam "poliitiliseks". Reklaamikeeld jäi jõusse ka ÜK kohtutes.

EIKis andis 7-liikmeline koda asja arutamise üle suurkojale, st koja otsust selles asjas ei ole. EIK üheksa kohtunikku, kes jäid napi häälteenamusega peale, leidsid, et antud juhul ei ole kaebaja sõnavabadust rikutud. Esmalt selgitas EIK oma senises kohtupraktikas väljendatud põhimõtteid. Konkreetse kaebuse puhul võttis EIK arvesse ÜKis kommunikatsiooniseaduse vastuvõtmisele eelnenud menetlust, mille käigus oli põhjalikult analüüsitud erinevaid aspekte, sh kehtestatava üldkeelu kooskõla EIK kohtupraktikaga, mille kohaselt blanketset keeldu reeglina ei lubata. Antud juhul pidas EIK oluliseks, et ÜKis oli kõnealune seadus võetud vastu ühegi vastuhäälleta, samuti, et samasugune keeld oli ÜKis kehtinud juba 1950. aastatest. EIK rõhutas, et poliitreklaami keeld kehtis vaid tele- ja raadioülekannete suhtes, muus meedias võis sama reklaami avaldada. EIK leidis, et viimane aspekt on oluline, kuna tele- ja raadioreklaam on kallid ja poliitiliste reklaamide puhul saaksid jõukamad ühendused mõjusa eelise ning debatis kaasa rääkida soovivad väiksemad vabaühendused võiksid jääda debatist rahapuudusel kõrvale. EIK pidas oluliseks ka seda, et samaaegselt on ÜKis lubatud erakondade, valimiste ja referendumikampaaniate tasuta reklaam. Ka leidis EIK, et antud juhul võiks vähem piirav keeld tuua kaasa kuritarvitused ja meelevaldsuse. EIK jaoks oli otsustavaks asjaoluks, et makstud poliitreklaami regulatsioonid on Euroopas väga erinevad ja konsensust ei ole, mistõttu tuleb anda riikidele suurem kaalutusõigus otsustada, kas ja kuidas võtta küsimuse reguleerimisel arvesse ajaloolist arengut, kultuurilisi eripärasid, poliitilist ja demokraatlikku nägemust. EIK suurkoja kohtunike enamuse arvates tähendas konsensuse puudumine, hoolimata sellest, et võib näha suundumust üldkeeldude vähendamise poole Euroopas, ÜK valitsuse suuremat manööverdamisruumi ja asus seisukohale, et kaebaja sõnavabadust ei ole rikutud.

Kaheksa kohtunikku esitasid eraldi kaks ühist eriarvamust (Läti, Ungari, Bulgaaria, Montenegro ja Malta kohtunike eriarvamus ja Belgia, Eesti ja Luksemburgi kohtunike eriarvamus). Eriarvamustes viidati *VgT Verein gegen Tierfabriken vs. Šveits* asjas 28.06.2001 tehtud otsusele ning rõhutati, et kui üldine poliitreklaami keeld Šveitsis ei olnud vajalik ega lubatav, siis kuidas saab seda ÜKis pidada proportsionaalseks ja vajalikuks. Leiti, et häälbimine senisest seisukohast ei ole põhjendatud ja loob topeltstandardi - miinimumstandardid peaksid üle Euroopa olema ühtsed. Lisaks leidsid eriarvamusel olevad kohtunikud, et vastava konsensuse puudumine Euroopas ei tohiks õigustada seniste väljakujunenud põhimõtetega vastuollu minemist. Leiti, et nii üldine ja lai keeld nagu ÜKis, ei ole proportsionaalne, sest selle alla saab panna mis tahes „poliitilise“ küsimuse ja vastava tasulise reklaami keelata.

Perincek vs. Šveits – rikkumine: art 10 (sõnavabadus), kaebus nr 27510/08, 17.12.2013

EIK 7-liikmeline koda leidis häälteenamusega (5 poolt, 2 vastu) 17.12.2013 tehtud otsuses *Perincek vs. Šveits* (kaebus nr 27510/08), et Šveits on rikkunud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (konventsioon) artiklit 10 (sõnavabadus).

Türgi kodanikust kaebaja mõisteti Šveitsis süüdi rassilise diskrimineerimise eest, kuna ta oli eitanud Armeenia genotsiidi. EIK leidis, et süüdimõistmine ei olnud õigustatud. Esiteks tõi EIK välja, et kaebaja ei olnud eitanud massilisi tapmisi ja väljasaatmisi Osmani impeeriumist 1915.aastal, vaid oli üksnes eitanud nimetatud tegude kvalifitseerimist genotsiidina. Kuigi konventsiooni artikli 17 kohaselt on keelatud konventsiooniga tagatud õiguste, sh

sõnavabaduse kuritarvitamine, siis leidis EIK, et antud juhul ei olnud kaebaja kasutanud oma õigusi konventsiooni mõttega vastuolus.

Edasi selgitas EIK, et genotsiid on rahvusvahelises õiguses defineeritud kuritegu – nii Rahvusvahelise Kohtu (ICJ) kui Rwanda Rahvusvahelise Kriminaaltribunali kohtupraktika kohaselt on genotsiidiks teod, mille eesmärk on tahtlikult hävitada mitte üksnes konkreetse grupi teatud liikmed, vaid kogu grupp või osa sellest. EIK rõhutas, et genotsiid on kitsas õigusmõiste ning seda on keeruline tõendada. EIK märkis, et inimõiguste kohtu ülesanne ei ole hinnata, kas 1915.aastal toime pandud teod on genotsiid, vaid kaaluda kolmandate isikute õiguste (ohvrite lähedaste au) ja kaebaja sõnavabaduse tasakaalu. Kuna puudub konsensus Armeenia sündmuste kvalifitseerimisel genotsiidiks – EIK tõi välja, et 190 riigist maailmas üksnes umbes 20 on ametlikult tunnustanud Armeenia genotsiidi, siis oli kaebaja karistamine genotsiidi eitamise eest ülemäärane. EIK leidis, et sellise karistamise vajalikkus demokraatlikus ühiskonnas ei olnud piisavalt põhjendatud. EIK pidas vajalikuks eristada käesolevat kaebust holokausti eitamise juhtumitest, kuna viidatud holokausti eitamise asjades olid isikud eitanud ajaloolisi fakte, sh gaasikambrite olemasolu. Lisaks viitas EIK riigisestele arengutele ja tõi välja Hispaania Konstitutsioonikohtu ning Prantsuse Konstitutsioonikohtu otsused, milles oli leitud, et (genotsiidi) eitamise eest karistamine on konstitutsioonivastane. Prantsuse Konstitutsioonikohus oli leidnud, et isegi, kui riik on ametlikult tunnustanud genotsiidi toimumist, siis on konstitutsioonivastane karistada isikut selle eest, et ta ei ole ametliku seisukohaga nõus.

EIK leidis, et antud juhul oli Šveits ületanud tal olevat kaalutusõigust ning oli rikkunud kaebaja sõnavabadust. Otsusele on lisatud kahe kohtuniku (Vusinic, Montenegro; Pinto de Albuquerque, Portugal) eriarvamused. Need kohtunikud leidsid, et Armeenia genotsiid on 20. sajandi „unustatud genotsiid“ – ent seda ei tohiks unustada, mistõttu oli kaebaja süüdimõistmine proportsionaalne (eriti arvestades, et karistuseks ei olnud vangistus) ja kooskõlas konventsiooni artikli 10 lõikes 2 lubatud sõnavabaduse piirangutega.

EIK otsus jõustub 3 kuu pärast, kui pooled ei taotle selle edastamist EIK suurkojale uueks otsustamiseks.

Artikkel 14 – Diskrimineerimise keeld

Eweida jt vs. Ühendkuningriik – puudub rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus) ja art 14 (diskrimineerimise keelamine) ning rikkumine: art 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus), kaebus nr 48420/10 jt, 15.01.2013

EIK asus nelja kaebaja kaebust arutades 15.01.2013 otsuses asjas *Eweida jt vs. Ühendkuningriik* (kaebus nr 48420/10 jt) seisukohale, et kolmel juhul ei olnud Ühendkuningriik rikkunud konventsiooni artiklit 9 (mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus) koosmõjus artikliga 14 (diskrimineerimise keeld), ent ühe kaebaja osas leidis EIK artikli 9 rikkumise.

EIK märkis esmalt, et suuremas osas 26 uuritud Euroopa Nõukogu liikmesriigist, sh vastustajariigis, ei ole religioossete sümbolite töötlamise õigus üldse reguleeritud. Ukrainas, Türgis ja osades Šveitsi kantonites on selliste sümbolite kandmine riigiametites keelatud, ent erafirmades üldiselt lubatud. Belgias, Taanis, Prantsusmaal, Saksamaal ja Hollandis on riigisisised kohtud põhimõtteliselt aktsepteerinud tööandja õigust kohaldada religioossete sümbolite kandmisele teatud piiranguid.

Konkreetses kohtuasjas leidis EIK esmalt ühehäälselt, et Ühendkuningriik ei olnud rikkunud konventsiooni artiklit 9 ja 14, kui aktsepteeris tööandja poolt meditsiiniõele (kaebaja Chaplin) kehtestatud keeldu kanda tööl kaelas rippuvat risti. EIK leidis, et tööandja põhjendus, et vastav piirang oli vajalik teiste isikute tervise ja haigla turvalisuse kaalutlusel, oli õigustatud. Riskina nähti võimalust, et rippuv ehe võib kahjustada patsienti või nt puutuda kokku lahtise haavaga.

EIK koda, 5 häälega 2 vastu, ei nõustunud aga, et British Airwaysi (BA) poolt oma töötajatele seatud nähtavate ehete, sh religioossete sümbolite kandmise piirang oleks proportsionaalne (kaebaja Eweida). BA väitis, et piirangu põhjenduseks on kaitsta firma imago, mistõttu pidid töötajad religioosseid sümboleid kandma riiete all. Kaebaja soovis aga oma usulise pühendumise märki - väikest hõberisti – nähtaval kanda. EIK ei pidanud BA põhjendust proportsionaalseks, kuna selgus, et samal ajal oli teistele BA töötajatele antud erandkorras luba kanda näiteks turbaneid ja *hijab* 'it.

Perekonnaseisumeti töötaja (kaebaja Ladele) ja suhtenõustaja (kaebaja McFarlane) töölt vabastamist pidas EIK aga põhjendatuks ega leidnud konventsiooni rikkumist. Nimetatud kaebajad olid vallandatud põhjusel, et nad olid mõlemad keeldunud täitmast tööülesandeid, mis olid seotud homoseksuaalsete paaride teenindamisega. EIK nõustus, et see, et mõlemad tööandjad pidasid tähtsaks võrdsete võimaluste tagamist ja teenusesaajate mittediskrimineerimist, on kooskõlas konventsiooniga. EIK rõhutas, et vastupidi, seksuaalsel orientatsioonil põhineval erineval kohtlemisel peavad olema väga tõsised põhjendused.

X. jt vs. Austria – rikkumine: art 14 (diskrimineerimise keeld) ja art 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele), kaebus nr 19010/07, 19.02.2013

EIK suurkoda tegi 19.02.2013 otsuse asjas *X. jt vs. Austria*, milles tuvastas 10 häälega 7 vastu artiklite 14 (diskrimineerimise keeld) koosmõjus artikliga 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) rikkumise.

Kaebuse esitasid kaks kooselavat naist, kellest üks soovis adopteerida teise last. Kolmas kaebaja oli nimetatud (alaealine) laps. Laps oli sündinud väljaspool abielu ja emal oli ainuhooldusõigus, kuid ka lapse isa suhtles lapsega ja maksis regulaarselt elatist, samuti keeldus isa ema elukaaslasele adopteerimiseks luba andmast. Kaebajad pöördusid kohtusse. Kuna Austria seaduse kohaselt oleks teise samast soost isiku poolne adopteerimine toonud kaasa bioloogilise ema õiguste katkemise (mitte isa õiguste katkemise), siis leidsid Austria kohtud, et selline adopteerimine ei ole seaduslikult võimalik. Kaebajad pöördusid EIKi.

EIK suurkoda oma otsuses leidis, et elukaaslase lapse adopteerimisel samasooliste paaride erinev kohtlemine võrreldes abielus mitteolevate heteroseksuaalsete partneritega rikub konventsiooni eelnimetatud artikleid. Erinevat kohtlemist võrreldes abielus olevate paaridega EIK diskrimineerivaks ei pidanud. Otsuse poolt olnud kohtunikud leidsid, et kuigi konventsioon ei kohusta riike andma abielus mitteolevatele paaridele elukaaslase lapse adopteerimise õigust, siis kui selline õigus on antud (nagu Austrias), ei ole erinev kohtlemine põhjendatud, kuna see ei ole lapse õiguste kaitseks vajalik. (EIK viitas seejuures erisustele 15.03.2012 otsusega kohtuasjas *Gas ja Dubois vs. Prantsusmaa*, kaebus nr 25951/07, kuna Prantsuse õigus ei näinud abielus mitteolevatele paaridele sellist õigust ette.) EIK ei võtnud arvesse Austria vastuväidet, et selles küsimuses puudub Euroopas konsensus ning seetõttu tuleks vastava regulatsiooni üle otsustamine jätta riigi pädevusse.

Eriarvamuse esitas 7 kohtunikku. Eriarvamuses esitati lühidalt järgmised vastuväited:

- 1) Asjas oli neli huvitatud isikut: bioloogilised ema ja isa, ema naissoost elukaaslane ja laps. Arvestades, et konventsiooni artikkel 8 ei taga õigust perekonnale ega adopteerimisele ega lapsesaamisele, on küsitav, millisesse kaebajate konventsiooniga kaitstud õigusesse üldse on sekkunud. Isegi, kui võiks rääkida sekkumisest, siis tuleb arvestada, et see kaitses lapse ja isa suhet, st sekkumisel oli seaduslik alus ja eesmärk.
 - 2) Edasi tuuakse välja isa staatus ja tema artiklist 8 tulenevad õigused, mida kohtuotsuses üldse arvesse ei võetud (isa ei olnud adopteerimisega nõustunud).
 - 3) Leitakse, et ka lapse huve - mis peaksid olema esmajärjekorras arvesse võetud - ei ole üldse hinnatud. Laps oli vaidluse ajal 11-12 aastane. On märgitud, et adopteerimine tähendab "lapsele perekonna andmist", mitte "perekonnale lapse andmist".
 - 4) Mis puudutab otsuses viidatud võrdlevat õigust, siis isegi kui võiks arvesse võtta nende 10 riigi seadusandlust, kus üldse on lubatud abielus mitteolevatel paaridel teise partneri lapse adopteerimine, siis on täiesti arusaamatu, et ei ole arvesse võetud, et nendest 10 riigist 4-s on Austriaga analoogne keeld samasoolistele paaridele. Arvud 6 (Belgias, Islandil, Hollandis, Sloveenias, Hispaanias ja Ühendkuningriigis on lubatud samasoolistel abielus mitteolevatel paaridel adopteerida elukaaslase last) 4 vastu (Portugalis, Rumeenias, Venemaal ja Ukrainas samasoolistel abielus mitteolevatel paaridel sellist õigust ei ole) näitavad selgelt mis tahes Euroopaliku konsensuse puudumist.
 - 5) Edasi märgitakse, et kui Euroopas konsensust ei ole, siis tuleks vaadata, kas on tendents sellise konsensuse kujunemiseks. Selleks hinnatakse muuhulgas muudetud kujul 2011. aastal jõustunud Lapse adopteerimise Euroopa konventsiooni (*European Convention on the Adoption of Child*), mille artikli 7 lg 2 kohaselt on liikmesriikidele jäetud vabadus otsustada, kas laiendada konventsiooni ka samasoolistele paaridele. Seega on uuest konventsioonist nähtav selge trend, et vastav küsimus peaks jääma võimalikult suures ulatuses riikide enda otsustada, mitte vastupidi.
 - 6) Lõpetuseks tõdetakse, et kuigi Euroopa võib kunagi areneda kohtuotsuse poolt olnud enamuse soovide suunas, siis hetkel sellist järeldust alus teha ei ole. Leitakse, et otsuse poolt olnud enamus ületas evolutsioonilise tõlgendusmeetodi tavapäraseid piire.
- Lisaks väärrib märkimist, et antud kohtuasjas tegi EIK koda ettepaneku anda pädevus konventsiooni artikli 30 alusel kohe üle suurkojale (ilma koja otsust tegemata), mistõttu on asjas vaid suurkoja lõplik otsus häältega 10/7, mida enam vaidlustada võimalik ei ole.

1. protokoll artikkel 3 – Õigus vabadele valimistele

Anchugov ja Gladkov vs. Venemaa – rikkumine: 1. protokoll art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 11157/04, 04.07.2013

EIK tegi 04.07.2013 otsuse asjas Anchugov ja Gladkov vs. Venemaa (kaebus nr. 11157/04), milles asus seisukohale, et vangidele kohalduv automaatne valimisõiguse keeld on ebaproportsionaalne ning rikub inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 1 artiklit 3 (õigus vabadele valimistele).

Venemaal kehtib vangidele valimisõiguse keeld parlamendi (duuma) valimistel sõltumata toimepandud süüteo olemusest ja raskusest või karistuse pikkusest. EIK ei nõustunud, et Venemaa suhtes esitatud kaebused erineksid varasematest analoogsetest kaebustest Suurbritannia ja Itaalia vastu, milles EIK on absoluutse keelu ebaproportsionaalsust põhjalikult analüüsinud ja selgitanud. Kuna vastav keeld sisaldub Venemaa põhiseaduses, otsustas EIK jätta Venemaale vabaduse otsustada, kuidas viia oma õiguskord konventsiooniga kooskõlla, sh viidates, et Venemaa võib näiteks otsustada, et tõlgendab oma põhiseadust vastavuses konventsiooniga.

Samas kinnitas EIK, et presidendivalimised ei kuulu konventsiooni protokoll nr. 1 artikli 3 kohaldamisalasse (sama on EIK kinnitanud ka kohalike valimiste suhtes).

Vt varasemate valimisõiguste kohta tehtud EIK otsuste kohta ka <http://www.vm.ee/?q=node/14556> (*Scoppola vs. Itaalia*(3)).

Söyler vs. Türgi – rikkumine: 1. protokoll art 3 (õigus vabadele valimistele), kaebus nr 294411/07, 17.09.2013

EIK tegi 17.09.2013 otsuse asjas Söyler vs. Türgi, milles asus seisukohale, et ka Türgis vangidele kohaldatav automaatne valimisõiguse keeld on ebaproportsionaalne ning rikub inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 1 artiklit 3 (õigus vabadele valimistele).

Kaebaja oli mõistetud süüdi kelmuse eest ligi viieks aastaks. Ta ei saanud valida Türgi üldvalimistel ei 2007. aastal, kui ta oli vangistuses, ega 2011. aastal, kui ta oli tingimisi vabastatud.

EIK kordas oma mitmes varasemas lahendis sedastatut, et absoluutne valimisõiguse keeld, mis ei võta arvesse süüteo olemust ega raskust, vangistuse pikkust ega vangi käitumist või muid isikuga seotud asjaolusid, ei ole proportsionaalne. EIK ei nõustunud, et asjaolu, et keeldu kohaldati vaid tahtliku kuriteo toimepannutele, oli piisavalt paindlik. Kaebaja oli jäänud valimisõigusest ilma suhteliselt väikese kuriteo eest (katteta tšekkide kirjutamine). EIK rõhutas, et Türgis kehtiv keeld on veelgi rangem kui varem hinnatud Ühendkuningriigi, Austria ja Itaalia piirangud, kuna kohaldus ka tingimisi vabaduses olevatele süüdimõistetutele. EIK kordas, et proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt peab valimisõiguse äravõtmisel olema piisav seos karistuse ning konkreetse isiku käitumise ja teo asjaolude vahel.